

Studerar sex på nätet

Mer accepterat att forska på internet, menar Kristian Daneback

I MAKTTOPPEN

GU Journalen
har listan

SID 4

KÄRLEK PÅ GU

Par på jobbet -
sällan ett problem

SID 12

MÖT RICHARD HORTON

Han kämpar för
en humanare värld

SID 20

Vad är nyttan med alla utvärderingar?

I SKRIVANDE STUND råder det politiskt kaos i Sverige. Statsministerns beslut att begära ett extra val innebär att vi inte vet vem som kommer att vara minister för högre utbildning och forskning efter den 22 mars, då valet genomförs. Det vi vet är att Alliansens budget ska gälla under 2015, möjligen med justeringar i vårpropositionen. Detta är vad vi har att gå på när vi är tillbaka efter jul- och nyårsfirande. Sammantaget en mycket osäker situation alltså.

Men oavsett regering kommer hög kvalitet i forskning och utbildning alltid att efterfrågas. Det har vi också tydliggjort i Vision 2020. Något som däremot kan diskuteras är hur man mäter kvalitet och om mätningar verkligen leder till kvalitetshöjning och utveckling. Vi är idag många på Sveriges universitet och högskolor som upplever att kraven på ständiga rapporteringar tar mycket tid och kanske rentav har en hämmande effekt på kvaliteten i vår verksamhet.

I DIALOGER MED olika företrädare för vårt universitet hör jag ofta ett ifrågasättande av de växande kraven på ständig rapportering och uppföljning. Rapporteringskraven kommer sannolikt att fortsätta öka, inte minst i och med EU:s direktiv om uppföljningar för att kunna göra jämförelser på Europainivå. Det finns all anledning att uppmärksamma regeringen på denna fråga.

När det gäller forskning och utbildning så väntar vi nu på förslag till framtida kvalitetsutvärderingssystem. För forskningens del har Vetenskapsrådet i uppdrag att ta fram en ny modell för fördelning av forskningsanslagen som bygger på kvalitet. Det förslag som ska lämnas till regeringen bygger på peer review, men där publiceringar fortsatt kommer att ha en stor betydelse. Hänsyn ska också tas till samverkan och det man benämner forskningens potential.

Detta förslag finns det många synpunkter på, bland annat att det blir tidskrävande och kanske också konserverande. Forskningen utvärderas ju ständigt på individnivå och också i samband med större och mindre projektansökningar. Många lärosäten vill därför hellre göra sina egna uppföljningar, i likhet med vår egen forskningsutvärdering RED 10. Vi utgår från att ministern för högre utbildning och forskning ser till att Vetenskapsrådets förslag kommer på remiss.

Den utvärdering av utbildningarna som Universitetskanslerämbetet, UKÄ, ansvarar

FOTO: JOHAN WINGBORG

för och som vi precis tagit oss igenom, har också fått utstå kritik från högskolevärlden. Landets samtliga rektorer skrev i våras en debattartikel om hur kvalitetsutvärderingssystemet skulle kunna förbättras. Den bärande idén är att lärosätet själv tar ansvar för kvalitetsutvärderingssystemet, och vid en granskning kan visa att man har systematiska kvalitetsuppföljningar och arbetar med kvalitetsutveckling. Det förslag som universitetskansler Harriet Wallberg lägger fram till regeringen nu i december ligger i linje med sektorns tankar. Även här hoppas jag på en remiss så snart som möjligt.

HÖG KVALITET I forskning och utbildning och samverkan är grundläggande för att vi som universitet ska nå framgång. Att utvärdera och mäta är viktigt för att veta att vi gör rätt saker men det måste ske på ett effektivt och kvalitetsutvecklande sätt.

Ett stort tack för året som gått. Det har varit mycket framgångsrikt för Göteborgs universitet tack vare hög kvalitet och stort engagemang.

God jul och gott nytt år!

PAM FREDMAN

GU JOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

December

**CHEFREDAKTÖR &
ANSVARIG UTGIVARE**
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

BITRÄDANDE FORMGIVARE
Björn Eriksson

MEDVERKANDE SKRIBENTER
Helena Svensson och Karin Frejrud

KORREKTUR
Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS
GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST
gu-journalen@gu.se

INTERNET
www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA
5 700 ex

ISSN
1402-9626

UTGIVNING
7 nummer/år
Nästa nummer ute i mitten av februari 2015

MANUSSTOPP
24 januari 2015

MATERIAL
För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING
Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se

OMSLAG
Kristian Daneback, professor i socialt arbete
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI
Billes Tryckeri AB

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

REKTOR HAR ORDET

2 Orimligt att ständigt utvärdera allt.

NYHETER

- 4 Vem har mest makt vid universitetet?
 6 Claes Dahlgren kritiserar regeringen för att styra lärosätena bakvägen.
 7 Forskare anpassar sig alltmer efter finansierarnas villkor.
 8 Genusvetare en av vinnarna när VR delar ut medel.
 9 Så här ser nya Skagerak ut.
 10 Upprörd stämning efter en flytt som skjutits upp gång på gång.
 11 Staffan I. Lindberg engagerar sig för en bättre akademi.
 12 Hur är det att vara gift med en kollega? GU Journalen har intervjuat fyra par.

PROFILER

16 Kristian Daneback menar att internet ger helt nya möjligheter för forskningen.

REPORTAGE

- 19 Ebolautbrotten angår även oss.
 20 Det är forskarens skyldighet att kommunicera även om det inte meriteras, menar The Lancets chefredaktör Richard Horton.
 22 Efter 40 år går Ulla Carlsson vidare.
 24 Shalom Lappin är redan hemmastadd i Göteborg.
 26 Hon har kartlagt en borgs liv under ett sekel.
 27 Bamse - sinnebilderna av det svenska folkhemmet.
 28 Senioruniversitetet firar 30-årsjubileum.

DEBATT

28 Kampen för studenterna i Ayotzinapa är även vår sak!

PÅ SLUTET

- 29 Georg Kuhn tror att alla i grunden är kreativa.
 30 Nytt om folk
 32 Den nya gröna vägen på restaurangerna.

20

Forskare på nätet

Kristian Daneback vill utveckla ämnet socialt arbete.

Provocerande självklarheter

Richard Horton påpekar att universitetets uppgift är att skapa en bättre värld.

22

Ulla Carlsson får toppjobb

Efter 40 år lämnar hon Nordicom.

32

Grönt på menyn

Det är studenterna som fått GU:s restauranger att satsa vegetariskt.

Möt Eva och Göran

Både självständiga och nära i en trettioårig relation.

12

16

Redaktionen: Viktigt att uppmuntra fri debatt

I DET HÄR NUMRET presenterar vi två undersökningar, en om den interna makten och en om gifta par vid Göteborgs universitet. Den ena är en upprepning av en maktenkät som vi gjorde redan 2004. Det intressanta är att rektor verkar ha stärkt sin position och det gäller även universitetsdirektören. Samtidigt är vi medvetna om att det finns dolda maktstrukturer som man inte kommer åt i en enkät, men förhoppningsvis bidrar undersökningen till en diskussion om makt och inflytande inom akademien. Vi vill

passa på att tacka alla som svarade. Den andra undersökningen visar andelen gifta par vid GU, men det finns självklart fler relationer som inte syns i statistiken. Man kan få intrycket av att parrelationer på jobbet skulle innebära problem, men det gör det sällan, menar psykolog Ingela Thylefors.

VI HAR PRECIS FÅTT reda på att det planeras neddragningar på GU Journalen med motsvarande två nummer, som en följd av besparingarna inom Gemensamma förvaltningen. Vi anser

att detta förslag är olyckligt för att det strider mot de mål som universitetet satt upp, inte minst i Vision 2020. Där står bland annat att den interna kommunikationen ska stärkas. Och enligt den senaste arbetsmiljöbarometern är GU Journalen den gemensamma kanal som har störst spridning och värderas dessutom mycket positivt.

IDEN POLICY rektor nyligen antagit betonas bland annat GU Journalens oberoende ställning, samt vikten av att informera om vad som händer på

universitetet samt uppmuntra till fri debatt. Det är uppgifter vi tar på stort allvar men för att kunna göra detta på ett trovärdigt sätt krävs att tidningen utkommer någorlunda ofta.

SAMTIDIGT HAR VI stor förståelse för att den centrala administrationen ska spara pengar. Men denna besparing går ut över de anställdas rättmätiga krav på saklig nyhetsjournalistik, analys och debatt.

God jul och gott nytt år!

De har mest makt vid Göteborgs univers

GU Journalen frågade 900 anställda vilka som har mest makt vid universitetet. Resultatet? Inte överraskande: Rektor Pam Fredman tar en överlägsen förstaplacering, på andra plats hamnar universitetsdirektör Jörgen Tholin och därefter prorektor Helena Lindholm Schulz. Den enda dekanen på tio-i-topp-listan är Sahlgrenska akademins starke man Olle Larkö.

- **DET ÄR INTE** konstigt att rektor är i topp, det bör hon vara. Undersökningen visar att GU är stort. Jag känner exempelvis inte till alla på tio-i-topp-listan, vilket indikerar att makten är lite spridd. Om det stämmer, är det positivt. Det skulle vara intressant att veta hur många av de mest mäktiga som känner varandra, säger Mikael Gilljam, professor i statsvetenskap, som alltså inte är överraskad över resultaten.

Undersökningen är en upprepnings av den maktenkät som GU Journalen gjorde 2004. Då hamnade dåvarande rektor Gunnar Svedberg i topp, på andra plats Pam Fredman, som var chef på Sahlgrenska akademien, tätt följd av Lennart Weibull, dekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten.

MAKT ÄR FÖRMÅGAN att påverka andra människors tankar, känslor och beteenden. Så lyder den gängse definitionen men att mäta makt är som bekant svårt och komplext. Men den definition som vi tillsammans med statsvetare Peter Esaiisson valde var följande: "Med makt menar vi den person eller aktör som har störst möjligheter att påverka agendan vid Göteborgs universitet och påverka verksamhetens inriktning." Denna metod kallas för ryktesmetoden och har sedan 1950-talet använts för att fånga människors subjektiva uppfattningar om hur makten ser ut.

Den här gången fördubblade vi urvalsgruppen och ställde frågan till 900 slumpmässigt

utvalda anställda. De svarande fick nämna upp till fem personer helt på egen hand utan att vi gav några förslag. Utifrån det gav vi 5 poäng till nummer 1, 4 poäng till nummer 2 och så vidare.

REKTOR PAM FREDMAN utklaras och kommer på första plats, med hela 521 poäng. Universitetsdirektör Jörgen Tholin tar andraplatsen med 127 poäng och tredjeplatsen intas av prorektor Helena Lindholm Schulz på 71 poäng. Strax därefter hamnar Olle Larkö, dekan på Sahlgrenska akademien, med 69 poäng.

Att rektor får så många röster beror på att drygt 90 personer placerar henne på första plats. Fem personer anser att universitetsdirektören har mest makt och en person menar att Olle Larkö har mest makt.

Statsvetaren Mikael Gilljam tycker det är lite förvånande att universitetsdirektör Jörgen Tholin hamnar så högt på listan.

- Jag trodde inte hans namn var så välkänt, men det är det tydligen.

MIKAEL GILLJAM påpekar att studier av makt är svåra att genomföra och tolka.

- Det som är bra med den här studien är att den har gjorts förut, för det finns ett stort värde i att upprepa undersökningar över tid och fokusera på förändringar. Allt för många studier görs tyvärr bara en gång.

Björn Rombach, som är prefekt på Förvaltningshögskolan, tycker det är förvånande att det på topp-

listan finns så många tjänstemän trots att de inte står i linjen.

- Självklart hamnar rektor högst upp, men sedan bara en dekan och en prefekt. Detta ger ett intryck av att de tillfrågade ser en tjänstemannalinje vid sidan av rektor, dekan och prefekt. Ledningen anses styra men i övrigt styrs vi av beredande tjänstemän och en känd professor från medierna.

»Ryktet att ha makt är i sig en maktresurs, vilket visar på betydelsen att hamna på listan.«

GUNNAR FALKEMARK

Björn Rombach

Gunnar Falkemark

Han tycker att man ska hålla i minnet att många som anses mäktiga är det i egenskap av sitt rykte.

- Hur vi pratar om organisationen påverkar hur medarbetare och chefer ser på maktfördelningen. Pratar vi om att vissa har makt och lyfter fram cheferna så blir dessa ansedda som mäktigare än om vi pratade om dem på ett annat sätt, säger Björn Rombach.

Ryktesmetoden har sina för-

delar, menar Gunnar Falkemark, professor i statsvetenskap, som under många år har studerat maktfrågor. Den är enkel och billig men missar ofta dolda makthavare.

- Det är viktigt att skilja på makt över universitetet, inom universitetet och makt över det omgivande samhället. För att fånga hela maktstrukturen, där dolda makthavare ingår, krävs

en så kallad beslutsfattarmetod som är mer avancerad och tidsödande, där man granskar en rad nyckelbeslut utifrån till exempel vem som tar initiativet, vem den personen representerar, vem som definierar agendan och vilka som deltar och vilka som sätter sig på tvären. Jag skulle vilja se en sådan analys av exempelvis Vision 2020 och autonomireformen.

- Ryktet att ha makt är i sig en maktresurs, vilket visar på betydelsen att hamna på listan. Men frågan är vad för slags makt det ger: formell position, kunskap/kompetens, ekonomiska resurser, organisation eller kontroll av opinionsförmedling? På listan har 9 av 10 formell position i kraft av sin byråkratiska position. Det är bara en person som sticker ut, Bo Rothstein. Om universitetet hade varit mindre hierarkiskt hade

itet

2
Jörgen Tholin

3
Helena Lindholm Schulz

4
Olle Larkö

5
Cecilia Schedin Seidegård

6
Lars Nilsson

7
Staffan Edén

8
Bo Rothstein

9
Hans Carlsten

10
Maria Jarl

1 Pam Fredman, rektor

Hur ser du på din placering på listan?

– Jag blir glad över denna placering. Min roll som rektor är att leda Göteborgs universitet och det känns bra att få den bekräftad.

Hur definierar du makt?

– Makt är att ha ansvar och befogenheter för att kunna leda och utveckla en verksamhet, men för ett framgångsrikt ledarskap krävs stöd, förtroende och medverkan från dem som arbetar i verksamheten.

Hur skulle du vilja beskriva ditt förhållande till makt?

– För mig bygger makt på förtroende. Den som har makt har också ett ansvar för att ta hand om detta förtroende.

Hur påverkas du av din makt?

– Den ger mig en plattform att verka såväl internt som externt, men det finns samtidigt en ständig påminnelse om att förvalta denna position. I grunden handlar det om att lära, vara lyssnande och föra en öppen och kritisk dialog med medarbetare och med omvärlden.

FAKTA 10-I TOPP

Personlista (antal poäng i parantes)

1. Pam Fredman, rektor (521)
2. Jörgen Tholin, universitetsdirektör (127)
3. Helena Lindholm Schulz, prorektor (71)
4. Olle Larkö, dekan på Sahlgrenska akademien (69)
5. Cecilia Schedin Seidegård, universitetsstyrelsens ordförande (26)
6. Lars Nilsson, ekonomidirektör (23)
7. Staffan Edén, vicerektor (11)
8. Bo Rothstein, professor i statsvetenskap (10)
9. Hans Carlsten, prefekt på institutionen för medicin (9)
10. Maria Jarl, ordförande i lärarutbildningsnämnden (8)

Aktörslista

1. Dekan/-er (98)
2. Prefekt/-er (73)
3. Universitetsstyrelsen (41)
4. Anslagsgivare/finansiärer (22)
5. Fakultetsledning (18)
6. LUN (18)
7. Professorer (15)
8. Administration/administratörer (13)
9. Vicerektor/-er (12)
10. Regeringen (10)

listan sett annorlunda ut, säger Gunnar Falkemark.

Samtidigt visar undersökningen att gruppen som uppfattas ha makt är ganska liten, förutom de 10 namnen i toppen är det endast 14 namn som nämns. Resultatet kommenteras av Björn Rombach:

– Makt vore inte makt om den var jämnt fördelad. Vid universitetet är vad som ger makt dessutom otvetydigt. Vi är inget företag men inte heller en demokrati. Sådana här undersökningar säger inte allt men fångar ändå något som borde väcka frågor kring makt och inflytande.

ALLAN ERIKSSON

Så här gjorde vi

EFTER TRE PÅMINNELSER hade 30 procent svarat på webbenkäten, det vill säga 300 personer. De svarande har jämförts mot den totala populationen inom GU och urvalet är representativt, med undantag av Samhällsvetenskapliga fakulteten som svarat i högre grad och Sahlgrenska akademien som är något underrepresenterat. Hälften av dem som svarat är lärare och forskare och lite drygt 60 procent är kvinnor. Utifrån resultaten gjorde vi en poängbedömning där första plats gav 5 poäng, andra plats 4 poäng, tredje plats 3 poäng, fjärde plats 2 poäng och femte plats 1 poäng.

Hela 93 personer skrev egna kommentarer. Här är ett urval:

”GU är en försökskanin för nya organisationsmodeller: OH-modellen, lönegrundande samtal, new public managementmodeller. Vi genomför allt som regeringen ber om och sedan kan andra universitet se vad vi gjorde för fel. Vi har ett konsekvent nyliberalt styre på GU, där allt har en prislapp.”

”Alla de personer som beslutar över pengatilldelning och anställningar anser jag har den största makten vid universitetet. Som enskild medarbetare (anställd på externa medel) har jag mycket liten möjlighet att påverka min fortsatta anställning, och jag är beroende av att det finns chefer som vill engagera mig i undervisning eller finna andra sätt för att möjliggöra fortsatt anställning. Jag upplever det som mycket otryggt, och eftersom det finns ett stort mått av godtycklighet, känner jag att jag befinner mig i en utsatt situation där jag har små möjligheter att själv påverka vad som sker.”

”Min upplevelse är att makten vid GU många gånger är informell och anonym. Beslut fattas och reformer genomförs men man vet sällan varför och av vilka.”

”GU är väldigt hierarkiskt. De forskare som har pengar har makt. Har en forskare fått bra forskningsanslag är det lättare för dem att få mer forskningsanslag vid kommande ansökningsperioder, de har gjort sig ett namn. Detta kan göra det svårare för ”nyare” forskare att komma upp sig, vilket i längden betyder att de som är ”kända” har makten.”

”Universitetet har kantrat. Verksamhetens innehåll stod i fokus, nu är det verksamhetens form som är viktigast.”

”Institutioner har för lite makt. Forskningsråd har för mycket makt.”

”Jag upplever nog att makten framförallt sitter i tysta rum och i överenskommelser som sällan är i ljuset. Jag ser mycket informell makt överallt. Den är naturligtvis väldigt svår att komma åt och tyvärr drabbar den alla och gör GU till en sämre arbetsplats för många.”

”Är för dåligt insatt i vilka andra personer det finns som har makt på GU.”

”Forskare och lärare har för lite makt.”

”Jag har ingen koll på universitetets ledning. Vet inte ens vad rektor heter.”

På GU Journalens hemsida publicerar vi artikeln från 2004 och alla kommentarer: www.gu-journalen.gu.se.

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

För få får chansen

Satsningarna på starka forskningsledare löser inte problemen med svensk forskningsfinansiering, menar Claes Dahlgren.

– Resultatet är att många förtjänta forskare inte får några resurser alls.

VÅREN 2013 fattade Vetenskapsrådet (VR) på regeringens uppdrag beslut om tre stora satsningar: rekrytering av internationella toppforskare samt att ge landets mest framstående respektive mest lovande unga forskare extra stora forskningsresurser över relativt lång tid.

Tanken var att ge de mest framstående forskarna tid och pengar att våga satsa på högriskprojekt som ska leda till vetenskapliga genombrott samt att ge de unga trygga anställningar.

Men Claes Dahlgren, professor i medicinsk mikrobiologi, menar att det snarare handlar om ett sätt för regeringen att via VR gå in och styra lärosätena.

– Autonomireformen gav universiteten, eller rättare sagt deras rektorer och styrelser, stor självständighet men regeringen

och VR är inte riktigt nöjda med resultatet. Man verkar mena att lärosätena varken klarar av att ge resurser till de bästa forskarna, anställa unga förmågor eller rekrytera internationellt.

Det ”Bidrag för internationell rekrytering av framstående forskare” som VR sjösatt, bygger inte på någon bedömning och rangordning av de sökande, vilket Claes Dahlgren menar rubbar VR:s trovärdighet.

– ISTÄLLET HAR VR gjort en individuell bedömning av varje sökande där man fäster särskild vikt vid hur övertygande de olika lärosätena beskriver sina egna åtaganden i det planerade projektet. VR identifierar elitforskare utan att dessa jämförs. Och i bedömningen ingår hur väl de autonoma universitetens forskningspolitik stämmer överens med VR:s; VR tar därmed på sig en forskningspolitisk roll som de inte bör spela.

Claes Dahlgren menar också att uppgiften att välja de mest framgångsrika seniora och juniora forskarna är omöjlig, och att Vetenskapsrådet borde avstå från

att göra sådana bedömningar.

– Eftersom uppdraget handlar om att utse de bästa forskarna inom hela det vetenskapliga området går det inte att använda den typ av bedömningssystem, peer review, som under lång tid varit basen för VR:s bedömnings-

»VR tar på sig en forskningspolitisk roll som de inte bör spela.«

CLAES DAHLGREN

och prioriteringsarbete.

– Utgångspunkten för VR:s elitsatsning är att inte ens landets tio främsta forskare har ekonomiska resurser som ger dem möjlighet att fritt formulera sina hypoteser. Om denna beskrivning av forskningens villkor i Sverige är riktig, så är målet att tillförsäkra landets bästa forskare god och långsiktig finansiering vällovlig, men det kan omöjligt uppnås med hjälp av denna typ av satsning. Den kan med

nödvändighet bara nå ett mycket litet fåtal, och valet av de lyckliga mottagarna kan aldrig bli annat än nyckfullt och oförutsägbart. Många forskningsfinansiärer satsar idag stora resurser på forskare som uppfattas som landets främsta eller mest lovande, vilket får till följd att resurserna på ett orimligt sätt koncentreras till ett mycket litet fåtal, samtidigt som många förtjänta forskare inte erhåller några resurser alls. Detta är ett stort problem som också väcker frågor om vilka som styr utvecklingen vid våra universitet.

GOD UTDELNING AV forsknings-satsningar i Sverige kräver att goda forskare rekryteras på alla nivåer, menar Claes Dahlgren.

– Och denna rekrytering måste bygga på utlysningar av universitetsforskartjänster i öppen konkurrens samt rejäla forskningsresurser kopplade till anställningen. VR:s roll bör sedan vara att ge skickliga forskare ytterligare resurser.

”

Claes Dahlgren

EVA LUNDGREN

Vi ger till de bästa

Det är lärosätena och forskarna själva som har allt inflytande över vilka som söker. Det menar Sven Stafström, generaldirektör på Vetenskapsrådet.

- FÖR EXEMPELVIS rekrytering av internationella forskare är det lärosätena som väljer ut kandidaterna. Vetenskapsrådets uppgift är att sedan granska ansökningarna och bevilja dem som har högst vetenskaplig kvalitet, oavsett lärosäte. De lärosäten som beviljas stöd kan sedan gå vidare i sin rekryteringsprocess. Med de framgångsrika seniora och juniora forskarna förhåller det sig så att utlysningen är helt öppen, alla som uppfyller de grundläggande villkoren kan söka, och återigen är Vetenskapsrådets roll att välja ut de bästa.

Sven Stafström beskriver hur processen går till.

Sven Stafström

- Inom de seniora och juniora programmen har vi vissa nyckeltal när det gäller exempelvis hur många naturvetare eller medicinare som ska beviljas bidrag. Men man kommer aldrig ifrån svårigheterna

att göra bedömningar. Skillnaden mellan dem som får och dem som inte får kan vara hårfin; de som får anslag är forskare av högsta kvalitet, men det är också många av dem som inte får något. Det handlar inte om en tävling forskare emellan. Istället är det ungefär som med Nobelprisen: det finns en grupp av många kvalificerade kandidater, ändå utses bara ett fåtal pristagare varje gång och de som inte fick ett visst år har naturligtvis möjlighet att återkomma nästa gång.

SVEN STAFSTRÖM menar att excellent-satsningarna är viktiga eftersom de ger de allra främsta forskarna stor frihet att ta sig an de stora forskningsutmaningarna. Men han menar också att det är olyckligt att debatten så ofta fokuserar på dessa satsningar, som bara utgör en mindre del av det Vetenskapsrådet finansierar.

- I årets beslut delar Vetenskapsrådet ut cirka 3,4 miljarder kronor under de närmaste fem åren. Av dessa går 2,5 miljarder till fria projektbidrag, som är fundamentet i vår forskningsfinansiering. Totalt stöder Vetenskapsrådet cirka 2 400 forskare med projektbidrag. Satsningarna på excellens är bara en liten del av allt vi gör.

Finansiärerna påverkar forskarna

Hälften av Göteborgs universitets forskningsfinansiering består av externa anslag. Eftersom bidragen allt oftare kräver medfinansiering innebär det att ytterligare pengar blir låsta i externa projekt.

- Och både de enskilda forskarna och lärosätena anpassar sig efter de anslag som finns att söka, påpekar Rangnar Nilsson.

DE EXTERNA anslagsgivarna påverkar inte bara vad universiteten ska satsa på. För större anslag krävs också medfinansiering av lärosätena. I exempelvis två av det senaste årets rekryteringar av två internationella toppforskare fick Göteborgs universitet anslag från Vetenskapsrådet på sammanlagt 189 miljoner kronor. Men universitetet bidrog också med ytterligare 91 miljoner.

Det påpekar forskningsrådgivare Rangnar Nilsson.

- Förr var det mer fritt vilka projekt forskarna kunde söka. Idag är kraven mer uttalade att institutionen ska prioritera och forma övergripande strategier för de projekt som drivs.

VARJE PROJEKT medför OH-kostnader. Det varierar vilka typer av kringkostnader som finansiärerna godkänner som projektkostnader i rapporteringen.

- Det är främst de statliga finansiärerna som betalar fullt för universitetens OH-kostnader. Undantaget är Myndigheten för samhällsstöd och beredskap som godkänner extremt lite av dessa kostnader. Men varken Riksbanken eller många andra privata anslagsgivare ger full kostnadstäckning. Men de externa bidragsgivarna påverkar inte bara lärosätena utan också de enskilda forskarna, menar Rangnar Nilsson.

- Tidigare gav exempelvis Vetenskapsrådet medel för treåriga projekt, idag handlar det istället om femåriga. Men projektens längd påverkar hur forskarna lägger upp arbetet, man måste tänka på ett annat sätt om man har fem istället för tre år på sig. Dessutom finns en massa andra krav: föredrar

Rangnar Nilsson

»Men de externa bidragsgivarna påverkar inte bara lärosätena utan också de enskilda forskarna.«

RANGNAR NILSSON

finansiären tio artiklar eller en lång monografi, ska man jobba ämnesöverskridande eller kanske tillsammans med andra lärosäten? En typisk forskare har sin idé som hen vill arbeta med. Sedan navigerar hen efter bästa förmåga i anslags-systemet, stycker upp sitt projekt och anpassar det efter vad som går att finansiera och publicera.

UNGEFÄR HÄLFTEN AV Göteborgs universitets forskningsfinansiering kommer från externa anslag, berättar Staffan Edén, vicerektor för forskningsfrågor.

- Det är klart att pengarna styr. När Knut och Alice Wallenbergs stiftelse bjuder in oss att söka pengar till ett life science-centrum säger vi förstås inte nej. De vill dessutom att vi ska arbeta ihop med andra lärosäten och satsa på unga forskare, vilket innebär en sorts styrning. Samtidigt står det i deras stadgar att de ska arbeta landsgagneligt, och det de gör är något oerhört bra, som vi tidigare saknat i svensk forsk-

ningspolitik, så vi är förstås väldigt glada för deras satsning.

Men det finns en konflikt mellan lärosätenas rätt att göra egna prioriteringar och de tillgängliga anslag som går att söka, menar Staffan Edén.

- Vi är förstås beroende av vad vi kan få för finansiering. Det finns moden och trender i forskningsfinansieringen. Just nu är trenden den "excellente" forskaren, "societal challenges" och "innovation". Våra forskare behöver vara medvetna om finansieringsmöjligheterna och är ju också i allmänhet duktiga på att identifiera möjliga finansiärer.

ATT MÅNGA INTE betalar full OH-innebär förstås problem, medger Staffan Edén.

- Det vi kallar OH eller kringfinansiering är också en del av kostnaderna. Det blir ingen forskning om man inte har lokaler, infrastruktur, IT-system, bibliotek med mera. Det är olyckligt att olika finansiärer inte kan acceptera detta faktum. Vi har ett system där prefekten, eller den som har ekonomiskt ansvar, måste skriva under alla ansökningar, och därför får göra en bedömning om det går att ta emot dessa anslag. Kanske borde vi vänja oss vid att säga nej lite oftare, men det är en diskussion som är jobbig att föra.

De forskare som fått stora externa anslag, kanske på tio år, har ju universitetet arbetsgivaransvar för. Vad händer om deras forskning inte ger särskilt intressanta resultat?

- SÅDANT KAN förstås hända. Men universitetsvärlden är inte så annorlunda andra delar av samhället som vi ibland vill tro. Även inom den privata sektorn kan man satsa stort och sedan visar det sig att affärerna går dåligt. Men det egentliga problemet är att så få duktiga forskare erbjuds bra villkor, vare sig det handlar om internationella rekryteringar eller om vi anställer internt. Där borde vi göra mer, avslutar Staffan Edén.

EVA LUNDRÉN

Godkänt resultat för GU

► **Organisationen** Academic Rights Watch har granskat lärosätens interna kommunikationsdokument utifrån hur de lever upp till lärare- och forskares yttrandefrihet. GU:s kommunikationsstrategi får godkänt. Men 10 av 18 högskolor har interna regler som kränker meddelar- och yttrandefriheten, visar Academic Rights Watch kartläggning. Varningar utfärdas för Mittuniversitetet och Södertörns högskola som i sina interna policydokument inskränker yttrandefriheten "på ett sätt som inte hör hemma i ett fritt samhälle".

- Godkänt betyg betyder när det gäller kommunikationsdokument att dokumentet inte uppenbart strider mot vare sig rättsliga eller akademiska principer. Det betyder inte att dokumentet stärker akademikers rättigheter, säger Eric J Johansson, representant för Academic Rights Watch och till vardags professor i teoretisk filosofi vid Lunds universitet.

Nerbantad arbetsmiljöbarometer

► **Arbetet med att** utforma nästa års stora arbetsmiljöbarometer är i full gång. Undersökningsledare Marianne Leffler på personalenheten har fått i uppdrag att, tillsammans med Joseph Schaller och Olle Persson på psykologiska institutionen, ta fram ett förslag till ny enkät. Direktivet är att göra en kraftigt nedbantad enkät som fokuserar på frågor kring den nära arbetsmiljön. Exakt hur många frågor som enkäten ska innehålla är ännu inte klart.

- Vi blir tvungna att skära hårt och se vilka frågor som vi absolut måste få med. Bland annat kommer vi att ta bort frågor om vad man tycker om Göteborgs universitet i olika sammanhang, berättar Marianne Leffler.

Planen är att enkäten, som är den femte i ordningen, ska gå ut under senvåren till alla anställda. Barometern har genomförts vart tredje år sedan 2002. Förra barometern visade på ett något förbättrat arbetsklimat och lite mindre stress. Men som tidigare är oroade sig många för oklar ledning, beroende av externa anslag och omorganisation.

- Det blir en mer renodlad arbetsmiljöbarometer och tanken är att resultatet ska kunna brytas ner på lokal nivå, men i vissa fall kan man behöva göra uppföljande enkäter för att täcka in fler områden.

Det finns också planer på att göra en webbenkät, i kombination med en vanlig pappersenkät.

- Vi har aldrig haft den på webb tidigare, men om det blir en kortare enkät kan det fungera bra.

Beredningsgruppen får nytt uppdrag

► **Prorektors mandat** löper ut den 30 juni 2015, vilket sammanfaller med rektors mandat. Vid universitetsstyrelsens sammanträde den 3 december gav prorektor Helena Lindholm Schulz sin syn på universitetets utveckling de kommande åren. Bland annat framhöll hon vikten av samarbete över fakultets- och institutionsgränser och att Göteborgs universitet blir alltmer globalt. Universitetsstyrelsen vill att processen för val av prorektor ska genomföras på liknande sätt som vid val av rektor. Därför fick den tidigare utsedda beredningsgruppen i uppdrag att bereda val av prorektor.

Pengar till bråkiga forskare

- **Vi har fått pengar för att bråka, förklarar Lena Martinsson, professor i genusvetenskap.**

Hon är forskningsledare för ett projekt som får 17,5 miljoner kronor från Vetenskapsrådet. Det handlar om att undersöka transnationell politisk mobilering och gemenskap utifrån andra perspektiv än det sekulärt västerländska.

Lena Martinsson

hism och shintoism med bland annat kristna symboler.

- I takt med att nya rörelser

ETT VANLIGT SÄTT att forska om civilsamhälle och sociala rörelser är att studera organisationer och göra intervjuer med kvinnor och män i olika åldrar från skilda delar av världen. Men eftersom syftet med projektet *Slöja, regnbågsflagga och manga. Om genus, sexualitet, motstånd och gemenskap i en transnationell tid* är att komma bort från invanda tankesätt kommer forskarna att arbeta annorlunda.

- Vi tänker utgå från tre föremål och undersöka vad som händer när de färdas över världen, förklarar Lena Martinsson. Bland annat vill vi problematisera uppdelningen mellan det sekulära och det religiösa och den ofta förekommande föreställningen att religion och samhällskritik är oförenliga.

Bland sekulära människor i väst brukar exempelvis regnbågsflaggan uppfattas som en universell symbol för homosexualitet. Men i vissa sammanhang kan den istället ses som kommersiell, manlig och inskränkt vit, förklarar Mikela Lundahl, universitetslektor vid institutionen för globala studier, som är en av de forskare som ingår i projektet.

- **I SAMHÄLLEN** där samkönat sex kan vara accepterat, eftersom homosexualitet inte ses som en del av en människas identitet, kanske flaggan, med alla de föreställningar den för med sig, skapar problem istället för att verka befriande.

Slöjan å andra sidan förknippas ofta med religion och kvinnoförtryck. Men den kan också vara mode. Eller dyka upp i mangaserier, en postsekulär konstform som blandar budd-

förklarar Mikela Lundahl. Och vi vill inte bara påverka andra människor, lika viktigt är att utmana våra egna föreställningar och uppfattningar.

Från början var det tänkt att forskarna skulle arbeta i tre grupper, förklarar Cathrin Wasshede.

- Men ju mer vi diskuterat desto mer har vi börjat arbeta över olika gränser, vilket känns rätt, det är ju gränser vi vill undersöka, Vi kommer också att skriva ihop på ett sätt som är ovanligt inom humaniora och samhällsvetenskap.

Att ett genusprojekt får anslag

»Vi tänker utgå från tre föremål, slöja, regnbågsflagga och manga, och undersöka vad som händer när de färdas över världen.«

LENA MARTINSSON

uppkommer och sprids över världen, bland annat via nätet, uppstår andra transnationella gemenskaper, som utmanar vår västerländska syn på tillvaron. Vad kan exempelvis regnbågsflaggan säga om en föreställd gemenskap när den färdas från Sverige till Pakistan? undrar Lena Martinsson.

Inte minst vill forskarna undersöka hur kampen för demokrati, jämställdhet och sexuell frihet ska förstås, förklarar Cathrin Wasshede, universitetslektor vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.

- **DEN EUROPEISKA** berättelsen har blivit så dominerande att den nästan blivit liktydig med hela världens berättelse. Men det finns förstås även andra politiska rörelser som behöver komma fram.

Samtidigt som forskarna vill vara kritiska mot det europeiska perspektivet påpekar de att mycket från Europa förstås också är bra.

- Vi vill arbeta för att olika perspektiv på tillvaron ska få utrymme i debatten, samtidigt som vi vill undvika att romantisera andra platser och levnadssätt,

för att forska om civilsamhället är ganska speciellt, menar Lena Martinsson.

- Vi har fått pengar för att bråka och röra runt i grytan och det är ganska stortslaget, tycker vi.

EVA LUNDRÉN

FAKTA

Av de närmare 433 miljoner kronor som Vetenskapsrådet gett till projekt inom humaniora och samhällsvetenskap för perioden 2015-2019 har 96 miljoner gått till Göteborgs universitet. Störst anslag av alla, 17,5 miljoner kronor, fick projektet *Slöja, regnbågsflagga och manga. Om genus, sexualitet, motstånd och gemenskap i en transnationell tid*. Projektledare är Lena Martinsson. Övriga medverkande från Göteborgs universitet är Erika Alm, Mona Lilja, Mikela Lundahl samt Cathrin Wasshede. Dessutom medverkar Linda Berg (Umeå universitet), Anna Johansson (Högskolan i Trollhättan), Pia Laskar (Linköpings universitet) samt Diana Mulinari (Lunds universitet).

Nya Skagerak sätts samman

Den första sektionen av Göteborgs universitets nya forskningsfartyg är nu monterad. Och i januari är det dags för traditionsenlig välsignelse.

– Fartyget ska bli så flexibelt som möjligt med den modernaste utrustning som finns, förklarar Katarina Abrahamsson.

VID VARVET Nauta Shiprepair Yard i Gdansk håller man som bäst på med att skära ut de stålbitar som ska bilda det nya fartyget. Den första helt färdiga sektionen med skrovdelar, förstärkningar och annat som ska vara på plats, är redan klar.

– Det kallas med en gammal term för kölsträckning. Men att bygga fartyg idag är ungefär som att sätta samman legobitar; hela sektioner svetsas ihop allteftersom de blir färdiga, förklarar projektledaren Anders Backman.

I början av januari ska fartyget välsignas. Då kommer också en lyckoslant att byggas in.

– Det är en tradition från segelfartygens tid då ett mynt lades på bottenstocken innan stormasten sattes på plats. Fartyget kommer att bli 45 meter långt och väga cirka 800 ton, alltså bli något större än nuvarande Skagerak. Det kommer att uppfylla alla nuvarande och inom överskådlig tid kommande krav när det gäller miljö och säkerhet.

BESÄTTNINGEN SKA bestå av fem man.

– För att maximera användningen av fartyget kommer man under aktiva perioder att ha dubbla besättningar som går i fjortondagarspass. Dessutom ska fartyget kunna erbjuda övernattnings för 16 forskare, berättar Anders Backman.

Ansvarig för den vetenskapliga utrustningen är Katarina Abrahamsson, professor i analytisk och marin kemi.

– Fartyget ska bland annat utrustas med hydroakustisk utrustning som gör det

Katarina Abrahamsson

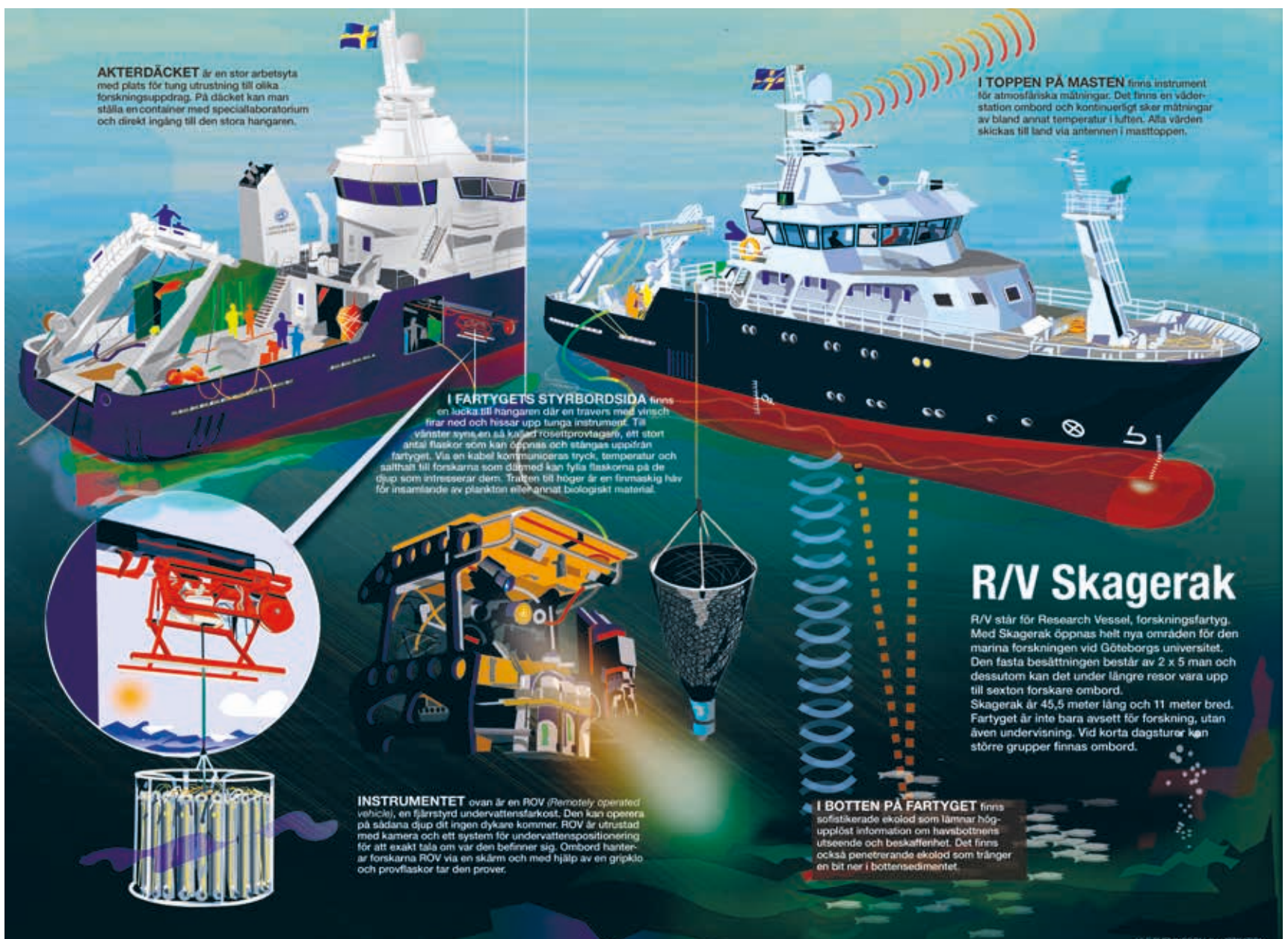
möjligt att undersöka havsbotten samt få ett undervattenspositionssystem, som håller reda på var de undervattensfarkoster eller släpande nät man använder finns; det underlättar ju att komma tillbaka till en plats om man vet var man varit.

JUST NU ÄR havsvattenintaget under konstruktion, som ska mäta olika parametrar i vattnet, som syre, salthalt, temperatur och så vidare.

– Vi kommer också att ha ett ekolod som klarar 500 meter, vilket är vad som behövs i våra vatten. Fartyget kommer att bli en fantastisk plattform för olika sorters forskning och vi har satsat på att köpa bästa möjliga beprövade utrustning.

Personal från Göteborgs universitet finns på plats under hela konstruktionen och fartyget väntas vara klart hösten 2015.

EVA LUNDRÉN

CITATET

»När man tittar på vad som gör oss lyckliga är att hjälpa andra en viktig del, och att spendera pengar på andra passar in i det mönstret. Den höga nivå av konsumtion de flesta svenskar ligger på kommer inte att göra oss gladare.«

SÄGER **BENGT BRÖLDE**, PROFESSOR I PRAKTISK FILOSOFI OCH SVERIGES FRÄMSTA LYCKOFORSKARE, TILL TIDNINGEN RÅD & RÖN.

Varifrån kommer gästforskarna?

► **De länder som** legat i topp det senaste året är följande (antal individer inom parentes):

1. USA (27)
2. Tyskland (19)
3. Storbritannien (15)
4. Brasilien (11)
5. Australien (10)

Det visar årets webbenkät som sektionen för gästservice genomfört för att ta reda på vad gästforskarna tycker om den service de får. I enkäten, som ungefär hälften besvarade, fick forskarna även ange vilket land och hemuniversitet de kommer ifrån. Det finns inga exakta siffror på varifrån gästforskarna kommer eftersom det inte är tillåtet att registrera nationalitet.

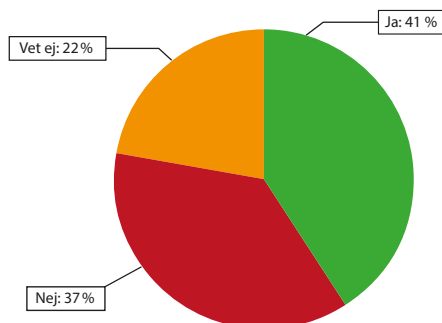
De flesta gästforskare som kommer hit är mellan 26 och 40 år och flertalet, närmare 70 procent, kommer hit ensamma. Endast ett trettiotal reser hit med partner och barn. Av totalt 257 är drygt 100 gästforskare, ett 40-tal gästprofessorer och nästan 60 post-doktorer. Det är ungefär lika många män som kvinnor. På frågan om gästforskarna skulle vilja stanna kvar och jobba i Göteborg efter vistelsen svarar ett 40-tal ja.

En fjärdedel har deltagit i svenskundervisning.

Hela 91 procent av alla som svarat uppger att de är nöjda med den service som gästservice erbjuder.

Webbpanelen om folkbildning

Anser du att Göteborgs universitet tar sin folkbildaruppgift på allvar?

Antal svarande: 73. Urvalet består av 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fick ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens panel.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Redan i september 2012 blev Handelshögskolans nya institution ekonomi och samhälle lovade gemensamma lokaler.

En flytt som skjutits upp gång på gång

När den nya institutionen för ekonomi och samhälle bildades för tre år sedan var löftet att de olika enheterna skulle få sitta i samma hus. Men flyttplanerna har hela tiden skjutits fram.

- Jag känner mig arg och frustrerad, säger prefekt Birgit Karlsson.

DET HAR VARIT en komplicerad och segdragen flyttkarusell som tidigt i höstas fick en lösning, åtminstone på papperet. Film, vid Akademin Valand, som idag finns på två våningsplan i höghuset på Viktoriagatan 13, flyttar ut någon gång i vår då ombyggnaden på Storgatan/Vasagatan är klar.

Ekonomisk historia, som idag sitter på Samhällsvetenskapliga fakulteten på Skanstorget 18, ska då flytta in på Viktoriagatan 13 så fort lokalerna som tillhört film har återställts till vanliga kontor. Trycket är också stort på att ekonomisk historia ska utrymma lokalerna för fakulteten är i akut behov av fler kontor. Men flytten har skjutits upp gång på gång.

- JAG HAR VARIT prefekt för den nya institutionen i tre år och under hela tiden har institutionen varit splittrad. Redan i september 2012 blev vi lovade gemensamma lokaler men planerna har hela tiden senarelagts, påpekar Birgit Karlsson.

Hon är kritisk till att den centrala förvaltningen genomförde

en omfattande omorganisation utan att det fanns en lämplig lokalplanering.

- Universitetsdirektören har trots allt gjort stora ansträngningar för att hjälpa oss men jag är besviken på att fastighetsenheten inte kunnat ge oss klara besked.

ett krav uppifrån, är det oerhört frustrerande att det har tagit så lång tid. Det har inte varit en friktionsfri hopslagning. Trots alla svårigheter har vi försökt att göra det bästa av situationen och samarbetet inom administrationen fungerar väl. Men det kan lätt bli konflikter när man inte kan prata

»Personalen är inte arg längre utan har tappat tron på att det blir en flytt.«

Birgit Karlsson

HANDELSHÖGSKOLAN tog 2012 beslutet att banta antalet institutioner från sju till fyra. Den nya institutionen ekonomi och samhälle bildades av ekonomisk historia, kulturgeografi och Institutet för innovation och entreprenörskap. Tanken var att forskningsinstitutet GRI också skulle ingå i den nya organisationen men på grund av för stora protester har de planerna inte kunnat realiseras.

- Med tanke på att sammanslagningen inte var en process som kom underifrån, utan som

med varandra utan får sköta en stor del av kommunikationen med e-post.

- VI INTE KUNNAT göra den samordning av utbildningsadministrationen som vi hade hoppats och detta innebär att vi inte har kunnat göra några besparingar.

Det senaste beskedet är att ekonomisk historia och kulturgeografi kan flytta i maj eller juni. Men helt säkert är Birgit Karlsson inte.

- Personalen är inte arg längre utan har tappat tron på att det blir en flytt. Jag vågar inte gå ut med fler besked till medarbetarna för blir det fler ändringar undergrävs min trovärdighet som prefekt.

ALLAN ERIKSSON

Sveriges unga akademi

Är du en yngre forskare med starkt engagemang för forskningsfrågor? Då kanske Sveriges unga akademi är något för dig.

– Just nu söker vi nya ledamöter och förhoppningsvis fortsätter GU att vara välrepresenterat, förklarar Staffan I. Lindberg, professor i statsvetenskap.

STAFFAN I. LINDBERG blev ledamot av Sveriges unga akademi i våras. Det berodde på att han äntligen bestämt sig för att stanna i Göteborg, istället för att återvända till University of Florida.

– Men jag kände att om jag ska vara kvar i Sverige måste jag engagera mig för att förbättra möjligheterna för forskning och utbildning här.

Därför sökte han till Sveriges unga akademi, ett oberoende tvärvetenskapligt forum som samlar några av de bästa unga forskarna i landet inom alla ämnesområden.

– **OCH BÅDE** departement och universitetsledning lyssnar på oss; bland annat fungerade vi som remissinstans för den förra regeringens forskningsproposition och hade aktiviteter under Almedalsveckan. Men vi engagerar oss också för rekrytering av nya forskare, exempelvis genom att arrangera

Staffan I. Lindberg vill att fler göteborgare söker till Sveriges unga akademi.

en sommarskola för gymnasieungdomar.

Akademin har 40 ledamöter som sitter i max 5 år. Det innebär att de första medlemmarna kommer att fasas ut nästa år för att ge plats åt nya entusiaster.

– De som söker ska vara meriterade fors-

FAKTA

Sista ansökningsdag för Sveriges unga akademi är 13 januari. Utlysningen är öppen för framstående, självständiga forskare inom alla discipliner, vars disputation inte ligger längre bort än 10 år (med möjlighet till avdrag för föräldraledighet, sjukdom, klinisk tjänstgöring eller militärtjänst). Meriteringskraven är vetenskaplig excellens samt ett varmt engagemang för forskning. Kontakt: anna.kjellstrom@sverigesungaakademi.se, 0706 73 94 45.

kare och disputationen får inte ligga mer än 10 år tillbaka i tiden. Men man måste också ha ett patos för forskningsfrågor eftersom det är en arbetande akademi, passiva medlemmar är inte välkomna. Men vi är ett fasligt roligt gäng, med bland annat medicinare, tekniker, konstnärer och humanister, och att vi har så trevligt är säkert en anledning till att vi får så mycket gjort.

Alla forskare bidrar på det sätt som passar dem, förklarar Staffan I. Lindberg.

– Jag hoppas att mina erfarenheter från USA kan vara till nytta, bland annat vid internationell rekrytering av forskare eller studenter. Att tillsätta lektorer i Sverige tar så lång tid att den forskare man kanske tänkt sig hinner hitta ett annat jobb innan vi är klara. I USA utlyser man en tjänst i augusti–september, före jul är de nya forskarna anställda och i augusti nästa år börjar de jobba. Jag har själv rekryterat postdoktorer från Duke University, Penn State University, samt UC San Diego; det går alldeles utmärkt men man måste anpassa sig till deras system.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Debatten som delade Sverige

I november var det 20 år sedan folkomröstningen om medlemskap i EU. Det är också 20 år sedan CERGU bildades. Med anledning av detta arrangerades en heldagskonferens den 14 november.

MALENA ROSÉN SUNDSTRÖM, statsvetare från Lunds universitet, påpekade att den allmänna uppfattningen under efterkrigstiden var att neutrala Sverige inte kunde gå med i ett Europasamarbete.

– Men Berlinmurens fall 1989 gav Sverige ett större handlingsutrymme och den ekonomiska krisen året därpå fick många människor att tro att ett medlemskap skulle få igång investeringarna. Sverige var ju med i EFTA som förhandlade med EG, men eftersom EG dikterade villkoren tyckte många att det vore bättre att vara med fullt ut.

ATT DEN SOCIALDEMOKRATISKA ledningen svängde snabbt till förmån för ett medlemskap tog många gräsrotter på sängen.

– För att minska splittringen hade partiet både en ja- och en nej-kommitté men tapade ändå väljare.

Det var viktigt att handla snabbt, påpekade Kerstin Jacobsson, professor i sociologi vid GU.

– Många socialdemokrater var för ett medlemskap under förutsättning att det

»Så det gällde att hoppa på tåget utan att fråga vart det var på väg.«

KERSTIN JACOBSSON

inte handlade om en union. Så det gällde att hoppa på tåget utan att fråga vart det var på väg.

AV DE 83 PROCENT som röstade 1994 sade 52,3 procent ja till EG, mot 46,8 procent nej. När svenskarna i september 2003 skulle ta ställning till EMU vann däremot nej-sidan med sina 55,9 procent medan 42,0 procent var för eurosamarbetet.

– De politiska målen med EU var så höga att det kändes futtigt att diskutera den monetära unionen. Sverige förhandlade därför inte om undantag från EMU. Att vi ändå står utanför beror på vanligt folksunda förnuft; att ha samma räntenivå i länder med så olika ekonomier är lite som att ha en villa i Lappland och en i Skåne men termostaten i Örebro.

På 1990-talet fanns också en allmän ångslan för att invandrare från Östeuropa

skulle ta jobben från människor i väst, berättade Bo Stråth, professor emeritus i historia vid Helsingfors universitet.

– **I FOLKOMRÖSTNINGARNA** i Frankrike och Nederländerna 2005 röstade man mot en europeisk konstitution. Finanskrisen 2008 gynnade nationalisterna och ökade ytterligare människors tveksamhet till EU.

Moderator var Rutger Lindahl, professor emeritus i statsvetenskap.

Dagen innehöll också en politikerpanel med Marita Ulvskog, Ulf Dinkelspiel, Eva-Britt Svensson och Frank Belfrage, med Daniel Naurin som moderator. Dessutom diskuterade de nuvarande och före detta Europaprogramstudenterna Adam Cwejman, Magnus Nilsson, Kristina Lovén Seldén och Joel Furvik, med Ann Ighe som moderator.

Centrum för Europaforskning, Centrum för Europastudier och Brännpunkt Europa stod för programmet. Dagen introducerades av Helena Lindholm Schulz, prorektor, Urban Strandberg, studierektor för Europaprogrammen samt Linda Berg, föreståndare för Centrum för Europaforskning.

Rutger Lindahl

EVA LUNDGREN

Arbetslivet fullt av starka relationer

Att många lärare och forskare blir ihop är egentligen inte så konstigt, påpekar Ingela Thylefors.
 - På många andra arbetsplatser kan ett par själva välja att byta jobb, men om båda är specialister inom en snäv disciplin och vill bo kvar i Göteborg är alternativen nästan obefintliga.

Kan parrelationer på jobbet ställa till med bekymmer?

- Det är sällan ett problem, men det gäller att se paret som två olika individer, menar psykolog Ingela Thylefors.

PARRELATIONER ÄR egentligen bara en variant av andra former av relationer och beroendeförhållanden som finns på en arbetsplats, anser Ingela Thylefors, som forskat om förhållanden i arbetslivet. Det finns band som är minst lika starka, som mellan goda vänner, släktingar och familjemedlemmar – inte minst mellan barn och föräldrar.

- Jämfört med andra arbetsplatser är nätverket av relationer generellt tätare och mer komplext inom akademien, framför allt bland yrkesgruppen lärare och forskare, säger Ingela Thylefors som tagit del av den statistik som GU Journalen i samarbete med SCB tagit fram.

Att andelen gifta par vid GU i snitt ligger på 5,6 procent är sannolikt en underskatt-

ning, menar Ingela Thylefors, eftersom många lever tillsammans som sambor eller särbor.

ARBETSLIVET BESTÅR AV ett intrikat nätverk av nätverk, där vissa är synliga och vissa dolda. Prefekten är kanske beroende av en kollegas välvilja för att få vara med i ett forskningsprojekt samtidigt som prefekten

»Det är viktigt att kliva ur tvåsamheten och skapa en egen yrkesmässig plattform.«

påverkar den senares löneutveckling. Eller att kursledaren ger mer undervisningstimmar åt en gammal vän.

Enligt Ingela Thylefors finns det en allmän bild av att parrelationer innebär problem, men det är sällan fallet.

- Om det blir några större problem på

jobbet beror det oftast inte på parrelationen i sig utan på individerna i denna. De hade sannolikt uppfattats som "besvärliga" personer, oavsett om de lever i en relation eller som singlar.

Ett problem som dock kan drabba ett par är att de blir sedda som en enhet.

- **IBLAND HAR** omgivningen svårt att se två olika individer i ett parförhållande. Det är viktigt att kliva ur tvåsamheten och skapa en egen yrkesmässig plattform. Annars är risken att den enes gloria smittar av sig på den andre eller att misstankar sprids om att den ene bärs fram av den andre.

En annan konsekvens är att det vardagliga, oskyldiga skvallret dämpas av att det finns par eller andra uppenbara lojaliteter på en arbetsplats.

- Man undviker att diskutera en kollega om hans eller hennes partner är närvarande. Men fördelarna överväger. Etablerade par och barn- och förälderrelationer på en arbetsplats är oftast kända, vilket skapar en tydlighet som underlättar för omgivningen, menar Ingela Thylefors.

- **DET GÖR DET** exempelvis lättare att undvika rena jävssituationer i olika beslut. När det gäller hemliga relationer som en spiorande romans, otrohetsaffär eller par som bryter upp, är det mycket svårare att väcka frågan om jäv eller partiskhet.

Den samlade forskningen på området ger varken stöd för att parförhållanden är en tillgång eller en nackdel på en arbetsplats. Det beror, enligt Ingela Thylefors, på hur paret och omgivningen hanterar det. Men det finns uppenbara fördelar som ibland glöms bort.

- Parförhållandet kan tjäna på att man delar arbetsvillkor och förståelse för den akademiska miljön. Att ha en partner på hemmaplan som kan erbjuda både socialt stöd och professionell uppbackning är inte alla förunnat.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

»Det faktum att vi är kända som par är ju faktiskt lite roligt.«

ULF BJERELD

”

Marie Demker och Ulf Bjereld

professorer i statsvetenskap

Ulf: – Det faktum att vi är kända som par är ju faktiskt lite roligt.

Marie: – I början var det inte så stort fokus på att vi var ett par. Vi har varit ihop i snart 25 år, varav 21 år som gifta, men det är först under senare år som vi har blivit ett mer känt par. Det beror nog på att vi båda har blivit mer offentliga.

Ulf: – Vi blev ett par på statsvetenskapliga institutionen, när jag nyligen hade disputerat och Marie var doktorand. Sedan dess, med undantag av några år, har vi varit på samma institution. Det har varit underbart.

Marie: – Vi har ändå gjort olika saker. Under tre år var jag gästforskare på Södertörns högskola och under en tid var Ulf på Utrikespolitiska institutet. Vi gör absolut inte allt tillsammans utan det är viktigt att skapa utrymme för egen utveckling. Annars är risken att man skapar en liten bubbla.

Ulf: – Att förmå ge den andre utrymme har varit största styrkan i vår relation samtidigt som vi gör mycket tillsammans.

Marie: – I början av karriären var vi väldigt måna om att utveckla en egen forskar- och lärarprofil, idag tänker vi mindre på det. Vi har våra profiler som kompletterar varandra.

Ulf: – Eftersom vi har skrivit så mycket ihop så har vi nästan vuxit ihop textmässigt. Jag vet vad Marie kommer att tycka om mina texter.

Marie: – Genom att läsa varandras texter utvecklas skrivandet. Man kan bolla texter på ett naket sätt med den man lever med. Man ser blinda fläckar och läser texten med den andres ögon.

Ulf: – Men jävssituationer kan uppstå vilket man måste vara medveten om. Vi har båda varit i chefsposition, jag var prefekt under sex år och Marie är prodekan nu. När det var dags för lönesättning gick dekanen in. Man är så angelägen om att det absolut inte får uppstå någon misstanke om gynnande eller fördelar. Det handlar ytterst om förtroende, vilket är särskilt viktigt i en myndighet.

Marie: – I lärar- och forskaryrket kan man ha väldigt tajta relationer utan att vara gift. Det är klart att relationer har betydelse, men det är så det är. Man får manövrera så gott det går. All forskning visar att kreativ forskning sker bäst i små grupper med nära personrelationer, där man är tillräckligt olika för att det ska bli dynamik men inte så olika att det uppstår motsättningar.

Ulf: Vad är jobb och inte jobb? Eftersom vi är så samhälleligt engagerade är det svårt att dra en gräns. Vi problematiserar inte det. En fördel med att vara ett par på samma institution är att man inte behöver prata så mycket om arbetsplatsen eftersom vi båda vet så mycket.

Eva Wennås Brante

Universitetslektor i pedagogik

Göran Brante

Docent i pedagogik

Eva: – Vi blev ett par redan 1982. I början jobbade vi som lärare, Göran på gymnasiet och jag på låg- och mellanstadiet. 1998 började Göran arbeta på Högskolan i Kristianstad och några år senare började jag också där. Nu är vi på Göteborgs universitet och att det fungerar så väl beror nog på att vi båda är så självständiga.

Göran: – Det är väldigt bra att jobba på samma ställe. Eftersom vi har känt varandra så länge, kan Eva ofta förstå vad jag menar, även om jag inte uttrycker det. Vi stöttar varandra och har förståelse för varandras jobb och behöver inte förklara vad det exempelvis innebär att ha ansvar för en ny kurs.

Eva: – Men det är viktigt att inte jobba alltför nära, det vore exempelvis inte bra om vi hade samma studentgrupp. Tänk om en student ogillar en av oss, hur ska hen då förhålla sig till den andre? Så även om vi är på samma institution jobbar vi helst i olika grupper och sitter ett antal meter från varandra.

Göran: – Jag tänker ofta på jobbet när jag är ledig och exempelvis klipper gräset och eftersom jag är gift med en kollega blir det extra mycket jobbprat. Eva disputerade i juni och hennes avhandling pratade vi en period nästan ständigt om, till och med mitt i natten. Men jag ser ingenting negativt i det, jobbet är en viktig del av livet.

Eva: – När jag skriver en artikel diskuterar jag med Göran om olika tankar håller och vill att han ska läsa. Det hade kanske varit bättre om vi varit på varsin institution så att vi inte hade haft samma arbetsplats men egentligen ser jag inga problem. Vi cyklar inte till jobbet tillsammans, vi äter ihop ibland men inte alltid, det händer att vi inte ser varandra på en hel arbetsdag.

Göran: – Men jag tycker att det är jätteskönt att Eva finns i närheten, även om vi inte alltid träffas.

Eva: – Ja, vi har ju varit gifta i 30 år så vi känner varandra väldigt väl.

Göran: – Och jag är fortfarande lika förälskad.

Suchitra Holgersson

Professor i transplantationsbiologi

Jan Holgersson

Professor i transplantationsimmunologi

Jan: – Vi träffades på labbet när vi arbetade på Karolinska Institutet där vi båda tillbringade mycket tid, både på kvällar och på helger. Att ha en partner som förstår att forskning är ett speciellt sätt att leva och att man måste lägga ner mycket tid på sitt jobb, tror jag bara är en fördel.

Suchitra: – Vi jobbar i separata projekt men våra grupper finns på samma ställe, Sahlgrenska Science lab. Vi har också olika profiler, Jan är läkare och molekylärbiolog medan jag forskar om stamceller och immunologi. Och jag är mest på labbet medan Jan har sitt kontor på sjukhuset. Men vi utnyttjar varandras kompetens vilket är mycket värdefullt.

Jan: – Det är också bra att vi inte är på samma institution, utan administrativt separerade. Vi har heller inte samma studenter eller handleder samma doktorander, det skulle inte fungera.

Suchitra: – Vi pratar mycket jobb hemma vilket nog är naturligt. Ibland, när någon av oss vill koppla bort jobbet, kanske den andre plötsligt ställer en fråga, och så är vi tillbaka i jobbpratet igen.

Jan: – Vi borde kanske bli bättre på att säga att nu orkar jag inte prata forskning mer, men det är samtidigt svårt eftersom vi båda är så engagerade. För barnen och släkten som kanske är på besök, blir det förstås trist om vi bara pratar om vårt arbete, så vi försöker tänka på det när vi är tillsammans med andra.

Suchitra: – Men för mig är det bra att jag kan utnyttja Jans nätverk och få kontakter. Eftersom jag är passionerat intresserad av forskning är det fantastiskt att ha en partner som förstår mig, jag tror inte att förhållandet hade funkade annars.

»När jag skriver en artikel diskuterar jag med Göran.«

EVA WENNÅS BRANTE

»Det är bra att vi inte är på samma institution.«

JAN HOLGERSSON

Lisbeth Aggestam

Universitetslektor i statsvetenskap

Adrian Hyde-Price

Professor i statsvetenskap

Adrian: – Vi träffades 1994 vid European Consortium for Political Research i Madrid, en mycket välkänd konferens för statsvetare. Vi märkte snart att vi ville lära känna varandra bättre. Sedan åkte vi båda till en konferens i Oslo som så småningom ledde till att vi skrev en bok ihop, *Security and identity in Europe*.

Lisbeth: – När jag året därpå fick ett så kallat Chevening-stipendium från brittiska UD, kunde jag studera i Oxford samtidigt som Adrian var lektor i Southampton. Och när jag doktorerade i Stockholm fick Adrian ett sabbatsår vid Utrikespolitiska institutet. Så även om vi har pendlat mellan länderna har vi också kunnat vara tillsammans.

Adrian: – Vi förlovade oss i Helsingfors, gifte oss i Birmingham, vår första dotter föddes i Helsingborg och vår andra i Lund. Jag har jobbat i Southampton, Birmingham, Leicester och Bath medan Lisbeth varit i Stockholm och Cambridge. Det är först sedan 2008, när Lisbeth också fick jobb i Bath, som vi arbetat på samma institution.

Lisbeth: – Jag kom till Göteborgs universitet för ett år sedan och Adrian kom nu i augusti så detta är andra gången vi jobbar på samma ställe. Det fungerar jättebra. Men det är viktigt att vi uppfattas som två skilda individer och inte buntas ihop. Om någon behöver prata med Adrian kan de inte göra det via mig, utan måste gå till honom.

Adrian: – Jag tycker att man hanterar det väldigt bra på institutionen. Det är ingen som exempelvis förväntar sig att Lisbeth ska översätta för mig. Men att vara gift med en kollega är en förmån, vi kan exempelvis prata om problem utan att behöva förklara så mycket. Och Lisbeth är min strängaste kritiker, vilket fungerar utmärkt eftersom jag vet att hon menar väl.

Lisbeth: – Vi är passionerat intresserade av vårt arbete och diskuterar väldigt mycket. Ibland tycker förstås våra barn att det är som att leva i ett ständigt pågående seminarium.

Adrian: – När vi hade en åttaåring som använde ord som ontologi och epistemologi blev jag lite bekymrad. Men egentligen tror jag att vi klarar av att hålla vårt engagemang på en bra nivå också hemma.

»Vi är passionerat intresserade av vårt arbete och diskuterar mycket.«

LISBETH AGGESTAM

Vanligt att träffas på jobbet?

TIDIGARE FORSKNING visar att personer som gifter sig med varandra ofta är lika när det gäller sociala egenskaper som utbildningsnivå, etnisk och religiös grupptillhörighet.

I SCB:s Välfärd nr 1/2011 undersöktes förekomsten av parförhållanden i olika yrken. Den yrkesgrupp som hamnar högst är läkare, där 24 procent har ett parförhållande där båda tillhör samma yrke. Sedan följer poliser (15 procent), jurister (14 procent), tandläkare (14 procent) och universitets- och högskolelärare (13 procent).

Enligt lagen

REGERINGSFORMEN 1:9 säger att: Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. Förvaltningslagen beskriver de jävsregler som gäller tydligare, förklarar förvaltningsjurist Kristina Ullgren.

– Det handlar dels om närståendejäv, som gäller gifta par, barn, syskon, föräldrar och liknande, dels delikatesjäv, som handlar om nära vänskap, eller för den delen ovänskap. Myndigheten ska se till att det inte uppstår förtroendeskadliga situationer vid myndighetsutövande.

FAKULTET	Andel (%) anställda, gift med annan anställd vid GU
Naturvetenskapliga fakulteten	4,3%
Samhällsvetenskapliga fakulteten	7,0%
Sahlgrenska akademien	5,9%
Utbildningsvetenskapliga fakulteten	5,9%
Humanistiska fakulteten	6,9%
Universitetsbiblioteket	6,4%
Konstnärliga fakulteten	3,4%
Handelshögskolan	7,6%
IT-fakulteten	1,7%
Gemensam förvaltning	3,7%
Övriga anställda	5,0%
Totalt	5,6%

SÅ HÄR HAR VI GJORT

Vi har hämtat ut uppgifter ur personalsystemet över alla anställda, totalt 5 870 unika individer. SCB har matchat underlaget mot Registret över totalbefolkningen (RTB). Resultatet visar att 320 individer är gift med någon annan på GU, men bland dessa finns individer med tjänst på flera fakulteter. I statistiken ingår gifta par, registrerat partnerskap och samboförhållanden med gemensamma barn. Det finns en könsskillnad.

4,8 procent av kvinnorna är gift med någon annan på GU, medan motsvarande siffra för män är 6,6 procent (totalt 5,6 procent).

GU Journalen har även försökt att skatta andelen samboskap genom att se vilka som bor på samma adress. Den kartläggningen visar att minst 10 procent är sambor.

Utforskar friheten på nätet

Hur fångar man något som hela tiden rör sig? Det är en fråga Kristian Daneback ständigt ställs inför i sin forskning om användningen av internet.

– Forskningsprocessen är långsam. Men tekniken och människors sätt att använda den förändras hela tiden och det som var självklart för några år sedan kanske inte alls gäller idag.

KRISTIAN DANEBACK är nybliven professor i socialt arbete. När jag frågar vad det var som fick honom att välja bana i livet, svarar han att han nog formats av många olika erfarenheter.

– Min mamma arbetade med barn med särskilda behov och pappa jobbade på flyktingmottagningen i Karlskoga. När jag var liten kom världen hem till oss i vårt vardagsrum, i form av båtflyktingar från Vietnam och asylsökande från Irak. Så jag insåg tidigt att tillvaron är orättvis. I slutet av tonåren jobbade jag sedan på äldreboenden

där jag bland annat fick vaka över döende. För äldre generationer var smör och ost på bordet rena lyxen. Vi moderna människor är bortskämda och gnäller över småsaker; vi glömmer ofta att det är på grund av äldre generationers slit som vi har det så bra idag.

En person som påverkade Kristian Daneback extra mycket var hans morfar.

– Som artonåring reste han till USA och bodde i bland annat Chicago i tio år. Men under depressionen klarade han sig inte längre utan tvingades be sina fattiga släktingar i Sverige om pengar för att kunna resa hem igen. Han hade bara gått i folkskola och började jobba som 12-åring men älskade att lära sig saker. Han förklarade ofta att ingen börda är så lätt som kunskap och påverkade mig att studera vidare.

Kristian Daneback började läsa i Örebro. En termin var han i Topeka, huvudstad i Kansas, en stad där pastor Fred Phelps varje söndag demonstrerade mot homosexuella och mot syndiga Sverige.

– För mig var USA en märklig erfaren-

het eftersom landet både är likt och olik Sverige på samma gång. Skyddsnetet är väldigt glest och på gatorna finns tiggare och hemlösa, något man före psykiatrireformen nästan aldrig såg här hemma.

Så efter halvåret i Kansas reste Kristian Daneback till San Francisco där han började arbeta för Coalition on Homelessness, en organisation som hjälper hemlösa.

– ENSAMMA HEMLÖSA män kan ha ett lite romantiskt skimmer över sig som frivilliga vagabonder. Men i San Francisco mötte jag familjer med småbarn som inte hade någonstans att bo. Samtidigt var dessa fattiga människor väldigt hjälpsamma. Jag var ju utlänning och kände inte till staden, men visades självklart till rätta av de hemlösa när jag var ledig på helgerna.

Det var Sven-Axel Månsson, professor i socialt arbete, som i början av 2000-talet lockade Kristian Daneback till Göteborg. Det handlade om en undersökning av kärlek och sex på nätet.

– Att använda internet i forskningen sågs med ganska stor misstro då och hade ingen självklar plats inom ämnet socialt arbete. Men jag tyckte att det var spännande att få vara med och utveckla ett nytt fält med nya metoder. Vi samarbetade bland annat med den amerikanske psykologen Al Cooper som åren 1999 och 2000 publicerade studier om sexualitet i USA.

I BÖRJAN AV 2000-TALET var det fortfarande mest unga män som använde internet, och de var därför också överrepresenterade när det gällde kärlek och sex på nätet. Men sedan dess har utvecklingen gått fort, idag finns i princip ingen könsskillnad när det gäller internetanvändning.

– Mycket av den skepsis mot internet som jag upplevt tidigare har försvunnit. Tvärtom inser allt fler forskare fördelarna. Om man exempelvis skickar ut en pappersenkät får man aldrig veta varför folk inte svarar. I en webbenkät däremot kan man registrera precis vid vilken fråga folk ger upp och sedan analysera det. Var kanske bakgrundsfrågorna för omfattande, var det något som var svårt att förstå eller kanske kändes irrelevant? Det är också lättare att få människor att berätta om intima saker på nätet än ansikte mot ansikte så jag tror att webbenkäter ger fler trovärdiga svar.

På nätet kan man också studera vad människor faktiskt gör, inte bara vad de säger sig göra, påpekar Kristian Daneback.

– Jag vill absolut inte förringa alla de problem som finns med internet, som mobbning, pedofili och nättroll. Men det blir fel om debatten fokuserar för mycket på det som är dåligt när de allra flesta ju har stor glädje av nätet. Det är som om någon råkat ut för en våldtäkt i en trappuppgång. Det är förstås förfärligt men lösningen kan inte vara att ta bort trappan, den behöver ju människor för att ta sig fram. ▶

2003 medverkade Kristian Daneback i rapporten *Kärlek och sex på internet*. Tre år senare disputerade han på en avhandling med samma tema.

Så vad har han då kommit fram till?

– Prostitution och sexköp förekommer förstås på nätet, men i mindre utsträckning än många tror. Nätet kan istället vara ett sätt att träffa en partner, även om rena dejtingsajter verkar ha minskat i betydelse. Men under den tid jag forskat får jag känslan av att människor blivit alltmer öppna med sin sexualitet, i varje fall på internet, och skillnaden mellan vad kvinnor och män gör på nätet i sexuella syften blir bara mindre.

»Om jag exempelvis får pengar för att forska om ungdomars användning av Facebook kanske Facebook är ute när jag fått anslaget.«

”

DET KAN VERKA förvånande men i den senaste studien anger cirka 90 procent att de använder internet för att söka information och kunskap i sexuella frågor.

– Vi har ju haft sexualundervisning i skolorna sedan 1950-talet, så man kan undra vad det beror på. Kanske kan man ställa frågor på nätet som är svåra att ta upp med en förälder, lärare, kurator eller partner?

Nätet innebär även en global studentkultur, åtminstone för ungdomar i väst.

– Vare sig de bor i Tyskland, USA, Kanada eller Sverige, ser dagens unga samma tv-serier och samma nyheter. Även om amerikaner har ganska traditionella värderingar jämfört med svenskar skiljer sig studentkulturen inte särskilt mycket åt, och användningen av internet i sexuella syften är i huvudsak likadant.

Men att forska om vad som händer på nätet är också problematiskt. Forskningsprocesser är långsamma: att formulera en fråga, söka anslag, forska och publicera tar kanske 4–5 år, påpekar Kristian Daneback.

– **OM JAG EXEMPELVIS** får pengar för att forska om ungdomars användning av Facebook kanske Facebook är helt ute när jag äntligen fått mitt anslag. Internet är ett spännande område, men svårt eftersom det hela tiden rör på sig.

Ett nytt sätt att forska inom socialt arbete är att använda big data, det vill säga den väldiga mängd information som exempelvis Google, Youtube, Twitter och Facebook samlar in.

– Det påminner lite om fraktalgeometri, som jag var intresserad av i tonåren, speciellt den så kallade Mandelbrotmängden. Tittar man på en karta över exempelvis Storbritannien ser kusten ut som ett jämnt streck. Men ju mer man zoomar in desto fler ojämnheter ser man och till slut upptäcker

KRISTIAN DANEBACK

YRKE: Professor och tillträdande viceprefekt för forskning och forskarutbildning vid institutionen för socialt arbete. Har bland annat skrivit rapporten *Kärlek och sex på internet*, tillsammans med Sven-Axel Månsson, Ronny Tikkanen och Lotta Löfgren-Mårtenson, samt doktorsavhandlingen *Love and sexuality on the Internet*.

BOR: I Majorna.

FAMILJ: Fru och två söner, snart 10 och 6 år gamla.

ÅLDER: 40 år.

FÖREBILDER: Bland andra morfar Gerhard Carlsson, professor Sven-Axel Månsson och professor emeritus Håkan Törnebohm.

DETTA VISSTE DU INTE: Jag bäddar alltid sängen när jag bor på hotell.

BLIR GLAD AV: Mat, musik och motion.

BLIR LEDSEN/ARG ÖVER: Avundsjuka och illvilja.

SENASTE BOK: *Björndansen* (om den så kallade Miljtärligan).

SENASTE FILM: *Dear Diary* av Nanni Moretti, men mest blir det tv-serier och den senaste var *Breaking Bad*.

ÖVRIGA INTRESSEN: Jag samlar på vinylskivor.

man stenar och klippor vilket gör det omöjligt att avgöra var gränserna egentligen går. På samma sätt är det med big data. Det handlar om att med hjälp av kvantitet nå kvalitet, se det unika i mångfalden och kanske upptäcka att det normala kan vara mycket bredare än vad vi vanligtvis tror. Och öppenheten inför ny teknik kan möjliggöra nya vetenskapliga upptäckter.

Forskare inom socialt arbete brukar tycka att det är viktigt att deras resultat kommer till praktisk nytta.

– **DET TYCKER JAG** också, att samarbeta med socialarbetare ute på fältet är nödvändigt. Men ett ämne måste också hela tiden utvecklas teoretiskt. Sedan några år tillbaka träffar jag därför varje månad två andra forskare, Pål Silow Wiig, universitetslektor i socialt arbete, och Håkan Törnebohm, professor emeritus i vetenskapsteori. Det som är extra spännande är att vi representerar tre generationer, Pål är 66 år medan Håkan fyller 95 i december. Vi reflekterar kring vetenskapsteori, filosofi, socialt arbete samt över vad det innebär att vara människa, på ett sätt jag aldrig tidigare gjort.

Att få inspiration och perspektiv från äldre personer eller människor från andra kulturer är viktigt, menar Kristian Daneback. Det var bland annat därför han för fem år sedan tog med sig sin fru och sina barn, då 5 och 1 år gamla, för en termins vistelse vid University of Texas at Houston.

– Jag hade fått en inbjudan av min kollega professor Michael W. Ross och att åka utomlands en period för att forska var en gammal dröm som då gick i uppfyllelse. Enda kruxet var finansieringen som inte helt kunde täckas så jag fick ta ett banklån på 100 000 kronor för boende och resa. Men det var det värt, detta var en riktig höjdpunkt för min familj och mig.

Ett annat sätt att få internationell erfarenhet är det samarbete Kristian Daneback har sedan tre år tillbaka med Masarykuniversitetet i Brno, där han arbetar halvtid.

– **TJECKIEN HAR EN** annan historia och andra förutsättningar som det är väldigt intressant att jämföra Sverige med. Dessutom delar jag mitt intresse för längdåkning och cykel med projektledaren där, professor David Smahel. Jag har tävlat med honom i mountainbikeorientering i tjeckiska cupen och i slutet av augusti åkte vi till Cortina i Italien för att cykla, bland annat uppför klassiska branta Giro d'Italia klättringar, som Tre Cime di Lavaredo och Passo Giau. Och nästa år kommer han hit för att åka Vasaloppet tillsammans med mig.

För idrott är ett av Kristian Danebacks huvudintressen. Han har hållit på med längdåkning, fotboll, hockey, tennis, karate och klättring.

– Men mitt senaste intresse är faktiskt schack, tillsammans med sönerna. Åtminstone än så länge klarar jag mig ganska bra mot dem.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Global Week

Deltagare i paneldiskussionen *The Ebola virus epidemic* var Tomas Bergström, infektionsläkare och virolog, Göteborgs universitet; Leif Dotevall, biträdande smittskyddsläkare, Västra Götalandsregionen; Johan von Schreeb, kirurg och docent inom katastrofmedicin, Karolinska Institutet samt Adam Rybo, analytiker, Rädda Barnen. Moderator var Gunilla Krantz, professor i folkhälsovetenskap, Göteborgs universitet.

Ebola öppnar våra ögon för världens orättvisor

Ebolautbrottet i Västafrika har varit förfärligt. Men det beror inte enbart på epidemin i sig utan också på att världen i de drabbade länderna inte hinner med andra allvarliga sjukdomar.

Det var en av flera lärdomar under Global Week då ebola diskuterades på Världskulturmuseet.

NAMNET EBOLA kommer från Ebolafloren i Demokratiska Republiken Kongo, där det första konstaterade utbrottet ägde rum 1976. Dödligheten var då cirka 90 procent. Sedan dess har flera utbrott ägt rum, det nuvarande är det tjugotredje. Dödligheten har gått ner men är fortfarande mycket hög, berättade Tomas Bergström, virolog vid Göteborgs universitet.

– Tidigare utbrott har självdött eftersom de ägt rum långt ute på landsbygden. Den nuvarande epidemin är allvarigare eftersom det är människor i städer som drabbas och smittan därför sprids ganska lätt. Viruset är ett så kallat filovirus och ser ut som en manet. Det är välkänt och därför lätt att diagnosticera.

Det är sannolikt den afri-

kanska fruktfladdermusen som sprider sjukdomen.

– Men hur själva spridningen går till vet vi inte säkert. Det finns dock uppgifter om att ett utbrott startat med att fladdermöss suttit under ett tak och kissat på skolbarn.

Inkubationstiden är i genomsnitt 11 dagar. Symtomen är feber, huvudvärk, diarré, kräkningar och blödningar, vilket tyvärr är symtom också på många andra sjukdomar i området.

Alla organ påverkas, förklarade Tomas Bergström.

– Men flera antiviruskandidater är på gång. Också två vacciner verkar lovande, men de kommer knappast att kunna användas under detta utbrott.

LEIF DOTEVALL, biträdande smittskyddsläkare vid Västra Götalandsregionen, påpekade att epidemierna öppnar upp våra ögon för världens orättvisor.

– Men vår händer med människor som har andra sjukdomar, som mässlingen eller malaria, när resurserna går till att bekämpa ebola? De får ännu mindre hjälp än tidigare.

Johan von Schreeb, docent i katastrofmedicin vid Karolinska

Institutet, har arbetat i Sierra Leone med att koordinera WHO:s internationella sjukvårdsinsatser.

– Hälsoystemet är en del av problemet. Man har inte råd med handskar, sprutor återanvänds, patienterna går inte att isolera. Det är bättre med ingen sjukvård alls än med en sjukvård som inte alls fungerar.

Adam Rybo, analytiker vid Rädda Barnen, påpekade att epidemin har flera dimensioner, bland annat ekonomiska, politiska och humanitära.

– De som överlever är ofta stigmatiserade och barn som epidemin gjort föräldralösa blir inte sällan avvisade av samhället.

Moderatorn Gunilla Krantz, professor i folkhälsovetenskap vid Göteborgs universitet, bjöd sedan in publiken att ställa frågor. De handlade bland annat om ifall Sverige klarar av eventuella ebolasmittade personer som kommer hit.

– På högisoleringseenheten i Linköping finns goda resurser att ta hand om ebolasmittade, vi behöver absolut inte oro oss, förklarade Tomas Bergström.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

GU ökar sitt engagemang i SAR

► **I våras blev** Göteborgs universitet nationell samordnare för SAR (Scholars at risk), ett internationellt nätverk som arbetar för att stödja forskare som utsätts för hot eller förföljelse. Den 4 december tog universitetet ytterligare ett steg i sitt engagemang genom ett möte mellan representanter för SAR och representanter för Göteborgs universitet, bland annat flera prefekter.

– Hela 13 institutioner visade intresse för att på något sätt delta i SAR, vilket förstås är mycket glädjande, berättar prorektor Helena Lindholm Schulz. Nästa steg blir att bilda en kommitté som kan arbeta konkret med det fortsatta engagemanget. Förhoppningsvis kommer vi att kunna erbjuda fristad åt en hotad forskare nästa år.

En forskare som fått hjälp av SAR är Shirin Zubair, pakistansk forskare i engelsk litteratur och genusvetenskap, som deltog i ett seminarium på eftermiddagen. Det var ett arrangemang som universitetet stod för i samarbete med Malmö högskola och Lunds universitet.

– Högre utbildning måste handla om social förändring. Analfabetism och fattigdom är en fördärlig kombination, särskilt för flickor som hindras gå i skolan, förklarade Shirin Zubair.

Ingmar Skoog medverkade i Nobeldialog

Ingmar Skoog

► **På morgonen** väcktes han av en reporter från P1, sedan hörde Svenska dagbladet av sig och efter det TV 4. Ingmar Skoog, världsledande professor inom forskning om äldre, hamnade snabbt i rampljuset när han deltog i Nobel Week Dialogue den 9 december.

– Evenemanget innebar att jag var med i en panel tillsammans med bland andra två Nobelpristagare. Jag berättade om de äldres sjukdomar men också om att gamla människor idag håller sig allt friskare.

Du är ju också med på Göteborgs universitets digitala julkort. Vilket smäller högst, Nobel Week eller julkortet?

– De är självklart en stor ära, båda två. Nobel Week Dialogue som omväxlande hålls i Stockholm och i Göteborg, var detta år förlagd till Stockholm. Evenemanget såldes snabbt slut, bland annat bussades studenter från Göteborg fram och tillbaka. Diskussionen går också att följa på länken www.nobelweekdialogue.org.

Vill du dela med dig av din miljöforskning?

► **I så fall är du** kanske intresserad av the World Environmental Education Congress som äger rum i Göteborg den 29 juni–2 juli 2015. Kongressen riktar sig till alla som arbetar med lärande för miljö och hållbar utveckling eller har ett intresse i ämnet oavsett förkunskaper. Slutdatum för abstractinlämning är 19 december. För mer information: weec2015.org/

»Vetenskapen måste återhumaniseras!«

- Dina handlingar definierar dig som människa!

Det menar Richard Horton, chefredaktör för The Lancet, som under ett blyxtbesök i Göteborg både hann tala under Global Week och träffa GU Journalen.

THE LANCET är en av världens äldsta och mest välrenommerade medicinska tidskrifter. Richard Horton blev chefredaktör 1995 och var ganska nöjd med sitt jobb, tills han en dag år 2000 fick besök på sitt kontor av Eldryd Parry, en man i sjuttioårsåldern.

- Han frågade om jag någonsin varit i Afrika. "Nej", svarade jag. "Du borde skämmas", svarade han. Så jag tog fram min almanacka och avsatte en vecka för Etiopien och en för Ghana. Tidigare hade jag knappt funderat över begreppet "global hälsa", men när jag reste till Afrika tillsammans med Parry öppnades en hel värld som dittills varit okänd för mig.

ETT PAR ÅR senare kom så en annan person in på hans kontor, Jennifer Bryce.

- Hon ställde också en fråga: "Vad vet du om barnhälsovård?" "Ingenting", svarade jag. "Du borde skämmas. 12 miljoner av världens barn dör varje år, hur kan du låta bli att känna till det?" År 2003 bestämde vi därför att publicera en serie artiklar om barns överlevnad. Så det är dessa personer jag har att tacka för allt, Eldryd Parry som öppnade ett fönster för mig, och Jennifer Bryce, som gav mig insikten att vetenskap kan förändra världen. Sedan dess är The Lancets vision att samla de bästa forskarna kring ett försummat problem för att åstadkomma social och politisk förändring.

Richard Horton reser jorden runt för att på plats diskutera hälsofrågor med olika

människor i deras egna miljöer. Sina intryck delar han med sig av på Twitter.

- Det är det mest demokratiska medium jag känner till som når människor oavsett ålder, kön, utbildning eller plats på jorden.

TILL GÖTEBORG kom han den 17 november för att tala om global hälsa samt hålla ett panelsamtal under Global Week. Bland annat tog han upp hanteringen av ebola-epidemin.

- När världen drabbades av sars 2003 agerade Gro Harlem Brundtland, dåvarande generaldirektör för WHO, föredömligt genom att omedelbart sprida information till alla instanser och snabbt kartlägga

smittspridningen. Men när det gäller ebola har WHO, mot bättre vetande, struntat i att publicera fakta och dessutom reagerat alldeles för sent. Det har lett till att tusentals människor dött i onödan. Misslyckandet är en skam för det internationella samfundet.

I USA, som haft sammanlagt tio fall av ebola, har paniken brett ut sig.

- Jag är djupt besviken på mina amerikanska kollegor som istället för att ge saklig information, spridit rädsla och spelat med i vad som kan beskrivas som någon sorts narcissistisk underhållning. Chefen för the US Centers for Disease Control and Prevention, Tomas Frieden, utsattes för ren förödmjukelse i kongressen och ebola diskuteras som ett amerikanskt problem, inte en katastrof i Västafrika.

MEN VÄRLDENS PROBLEM handlar om mycket mer än ebola, påpekar Richard Horton.

Bland annat har vi en pågående klimatkris, föroreningar i luft och hav samt en ständigt minskande biodiversitet.

- Det största hotet kommer dock från oss själva. För samtidigt som vi inser att vi håller på att förstöra vår värld gör vi ingenting åt det. Vår civilisation har hittills misslyckats med att hantera dessa externa hot, som inte tillhör någon särskild men måste lösas av oss alla tillsammans. Ingenting kommer att hända så länge USA vägrar agera och Kina anser att de måste få utvecklas på samma sätt som västvärlden.

Civilisationer kommer och går, påpekar Richard Horton, och det är inte säkert att vår kultur kommer att existera så länge till.

»Global hälsa kan bli vårt sekels motsvarighet till förra århundradets medborgarrättsrörelse och vetenskapen kan bli en katalysator för politisk förändring.«

RICHARD HORTON

– Vi har kanske 50 procents chans att överleva detta århundrade. Jag har inget förtroende för politikerna, däremot tror jag på enskilda människor. Global hälsa kan bli vårt sekels motsvarighet till förra århundradets medborgarrättsrörelse och vetenskapen kan bli en katalysator för politisk förändring.

FÖR BLAND ALLA forskningsansökningar, artikelpubliceringar och tjänstetillsättningar måste forskarna börja ägna sig åt det som utgör vetenskapens själva grund: arbete för en bättre värld, menar Richard Horton.

– Forskarna lever i ett system som tvingar dem att tänka i strikt ekonomiska termer. Men när Diderot på 1700-talet satt där i Paris och arbetade på sin stora encyklopedi gjorde han det för att skapa ett bättre samhälle. Hela upplysningen, som utgör grunden för vår tids utveckling, handlade om rättvisa. Idag har vi glömt att universiteten är unika institutioner, där olika vetenskaper samlas för att spela en roll i världens utveckling. Detta är något universitetsledningarna misslyckas med att se, även om just Göteborgs universitet, med sin Global Week, utgör ett fantastiskt undan-

Under Richard Hortons tid som chefredaktör för *The Lancet* har tidningen förändrats dramatiskt, från att vara en ganska vanlig medicinsk tidskrift, till att bli en aktiv aktör inom global hälsa. Richard Horton är också hedersdoktor vid Sahlgrenska akademien.

tag. Men det är forskarens skyldighet att använda sin kunskap för att kommunicera med en större publik, trots att det knappast ger några meriter, och universitetet är den perfekta platsen att hantera de komplexa utmaningar vi står inför.

Många forskare vill inte erkänna att forskning och politik hör ihop. Men Richard Horton menar att forskning i grunden är djupt politisk. Ett exempel är kvinnors och barns hälsa.

- NORGE ÄR EXEMPELVIS ett rikt land. Men det beror inte på all olja utan på att kvinnor där har goda möjligheter att utbilda sig och förvärsaarbete. Även om man bara bryr sig om ekonomi och siffror, och struntar i alla humanitära aspekter, är utbildning och arbete för kvinnor det mest lönande att satsa på och det som leder låginkomstländer ut ur fattigdomen.

Du är ju en väldigt entusiastisk person som dessutom ofta uttalar dig ganska provocerande i medier. Är du medvetet kontroversiell?

– Jag anser inte att det jag säger är särskilt kontroversiellt, jag påtalar snarare rena självklarheter. Det system vi skapat är en perversion av upplysningen. Vi behöver ta till oss de tre hundra år gamla sanningarna och börja från början. Hur kommer det sig att människor då sökte kunskap tillsammans? Det handlade om något så fantastiskt och vackert som att skapa en bättre värld. Vetenskapen måste återhumaniseras. Den handlar ju om oss, våra familjer, drömmar och förhoppningar.

Är du optimist, trots allt?

– Absolut! Det är därför jag älskar global hälsa så mycket. Och det är därför jag blir upprörd över orättvisa generaliseringar. Världen där ute rymmer en stor mångfald och man måste ge sig dit ut och upptäcka den själv.

Vad var det som fick dig att bli så där engagerad från första början?

– Bland annat har jag påverkats mycket av litteratur, som har en väldig förmåga att förändra människors sätt att tänka. När jag var i fjortonårsåldern läste jag Dickens *A tale of two cities* och fascinerades av hur idén om frihet kunde leda till revolution. Lite senare läste jag *L'âge de raison*, där Sartre menar att det som definierar en människa är hennes engagemang, det hon tror på, älskar och arbetar med. Vi tror att vi är biologiska varelser men egentligen är vi en produkt av det vi gör, och det sättet att tänka har följt mig genom åren.

TEXT: EVA LUNDGREN & ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Bokmalen som drivs av motstånd

Hon beskriver sig lite som en slugger. En som kanske ser motstånd även där det inte finns något.

Men det är hennes vilja, nyfikenhet och starka engagemang som banat väg för karriären. Nu blir Ulla Carlsson innehavare av världens första Unesco-professur i yttrandefrihet, medieutveckling och internationell politik.

BÖCKER HAR ALLTID varit professor Ulla Carlssons passion och det går inte att ta miste på när vi kliver in genom dörren till hennes kontor på Nordicom (Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning) nära Linnéplatsen. Väggarna är klädda med bokhyllor och travarna med böcker växer höga på skrivbordet, i fönsternischen och runt hennes datorskärm. Något kaotiskt vid första anblick men det utstrålar också en kunskap och kreativitet som aldrig det papperslösa kontoret kan komma i närheten av.

– Det är ett ständigt in- och utflöde av böcker och tidskrifter och jag är en traditionell läsare, jag vill ha det på papper. Men jag vet exakt var allting finns, försäkrar Ulla Carlsson.

Det finns det nog ingen som tvivlar på. Ulla Carlsson ger intryck av att ha kontroll och en klar riktning med det hon gör. Med basen som föreståndare för Nordicom har hon under 40 år byggt upp ett stort globalt nätverk inom yttrandefrihets- och mediefrågor. Hon har gjort Nordicom till ett välrenommerat internationellt förlag samtidigt som hon själv har skrivit otaliga artiklar och böcker och suttit som expert i en rad nätverk och kommittéer.

– Jag har alltid varit intresserad av kunskapsförmedling och möjligheterna att

bygga just detta på Nordicom har varit nästan hur stora som helst. Även om vi också fått kämpa mot nedlägningshot och med jakten på finansiering.

Snart är det dock dags att göra rent skrivbord. I februari går flyttlasset några trappor ner i samma hus till institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) där den nya Unesco-professuren placeras.

– Det ska bli skönt på många sätt. Jag får knyta ihop säcken och slipper jaga pengar. Jag får hänge mig åt de frågor jag brinner för och det känns fantastiskt.

Det blir också en möjlighet för en hängiven arbetsmänniska att varva ner något och hitta en lite mer normal arbetstakt de sista åren före pension.

Den nya Unesco-professuren innebär dock knappast att Ulla Carlsson kommer att ligga på latsidan. Också här väntar stora utmaningar.

– Jag vill bygga vidare på det jag åstadkommit på Nordicom. För mig är det viktigt med växelverkan. Att jobba både på den globala arenan och nationellt.

– Jag skulle exempelvis vilja belysa själva yttrandefrihetsbegreppet. För oss svenskar är det så självklart men i många länder förstår de knappt vad vi pratar om. Om vi kan belysa yttrandefrihet från olika utgångspunkter kan vi skapa större förståelse och större framgång inom dessa frågor internationellt.

Vad tycker du om dagens svenska medieklimat?

– Det är allvarligt, inte minst ur ett demokratiskt perspektiv. Vi ser en nergång i läsandet av morgontidningar och av att ta del av tv-nyheter. Dagens unga söker bara den information de själva är intresserade av på nätet.

Efter 40 år på Nordicom får Ulla Carlsson världens första Unesco-professur i yttrandefrihet, medieutveckling och internationell politik.

– En demokrati bygger på välinformerade medborgare. Idag finns mer information än någonsin, men det har heller aldrig varit så lätt att undvika att vara välinformerad som nu.

Själv är Ulla Carlsson en entusiastisk papperstidningsläsare. Med tidningen i händerna får du en helt annan helhetsbild, du kan skanna av sidorna och upptäcka nyheter som du själv aldrig hade sökt på nätet, menar hon.

- JAG GÅR UPP klockan fem varje morgon och läser tre tidningar: DN, SvD och GP. Det är en vana. Jag vill ha mitt te, mina smörgåsar och mina tidningar och jag börjar alltid med DN för den tidningen hade vi hemma när jag växte upp.

Ulla Carlsson är från en by utanför Ulricehamn och att växa upp på en liten plats, i en stark gemenskap, har präglat

ULLA CARLSSON

YRKE: Professor.

ÅLDER: 64 år.

NUVARANDE BEFATTNING: Föreståndare för Nordicom, Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning.

KOMMANDE BEFATTNING: Världens första Unesco-professur i yttrandefrihet, medietveckling och internationell politik placerad vid institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG).

PÅ MERITLISTAN: Hedersdoktor vid universitetet i Tammerfors sedan juni 2014, skrivit och varit redaktör för ett 30-tal böcker, medlem av otaliga styrelser och kommittéer som expert inom yttrandefrihets- och mediefrågor.

– Jag är en öppen person som reagerar öppet. Jag vill ha resultat och ibland går det kanske lite fort, säger hon eftertänksamt. Samtidigt är jag ganska hård mot mig själv, jag är ju uppfostrad i en miljö där man icke ska förhäva sig.

Om temperamentet möjligen legat henne något i fatet lyfter hon fram viljan som en av sina styrkor. Viljan har varit en enorm kraft som öppnat dörrar både i karriären och privat och som tagit Ulla Carlsson till de mest avlägsna platser i världen. Bland annat till de allra fattigaste delarna av Afrika i början av 1970-talet då hon reste runt där under ett år som ung.

– Jag var äventyrlig och rebellisk och ville uppleva hur människor levde där. Jag lärde mig otroligt mycket under det året och bär alltid med mig Afrika i hjärtat sedan dess.

Kanske var det också den resan som banade väg för engagemanget i demokrati-frågor i allmänhet och yttrandefrihetsfrågor i synnerhet och som nu når sin kulmen i den nya Unesco-profesuren.

Vad hoppas du uppnå under de här tre kommande åren?

– Jag hoppas åtminstone kunna ge ett litet bidrag till att öka förstärkelsen inför de problem inom yttrandefriheten som vi står inför idag, området är så komplext. Men vi behöver inte bara visa på problemen, forskarvärlden måste i framtiden också kunna komma med förslag till lösningar.

TEXT: KARIN FREJRUD

FOTO: JOHAN WINGBORG

»Vi ser en nergång i läsandet av morgontidningar och av att ta del av tv-nyheter. Dagens unga söker bara den information de själva är intresserade av på nätet.«

ULLA CARLSSON

henne mycket. Biblioteket var byns kärna och erbjöd böcker som öppnade dörren mot världen. Hon växte närapå upp i en av Sjuhäradsbygdens alla syfabriker och pappan var politiskt aktiv. Men alla i familjen tyckte olika och hemma lärde sig Ulla Carlsson tidigt att debattera och stå upp för sin sak.

– Fast jag är också barn av min tid. På 50-talet när jag föddes var vi mitt i samhällsutvecklingen, allt låg öppet, allt var möjligt. Jag är präglad av det kollektiva tänkande som fanns där runt 1968. Vi läste vidare på universitetet av intresse, inte för

att göra karriär. Det fanns verkligen en tro på att världen skulle och kunde förändras.

Hon sticker dock inte under stol med att det också var tufft. Inom hennes område statskunskap fanns få kvinnor och hon fick kämpa för att ta sig fram.

- JAG TROR DET fick mig att bli lite av en slugger. Någon som kanske ser motstånd överallt. Men hade jag inte blivit sådan så hade jag heller inte varit där jag är idag, säger hon.

Hon tror att hennes position som slugger kan göra att hon uppfattas som lite ilsken.

”

Hemmastadd i lilla London

En kreativ mötesplats med utrymme för experimentlust och progressiv forskning.

Så beskriver datalingvisten Shalom Lappin det nya centrumet för lingvistik och sannolikhetslära vid Göteborgs universitet.

- För mig blir det som att komma hem, säger han.

DET HANDLAR OM att följa problemen. Datalingvisten Shalom Lappins forskning spänner över flera ämnesområden och han välkomnar alltid oväntade samarbeten.

- Jag är inte intresserad av pass eller gränser eller vilket ämne du har din examen i. Det är vad du kan bidra med för att lösa problemen som räknas, säger han.

Nyfikenheten och jakten på ett svar har fört honom från filosofi till lingvistik, datavetenskap och datalingvistik.

- Jag brukar undvika att berätta vad jag jobbar med. Eller så förklarar jag ungefär så här: Jag började som filosof men blev trött på att folk frågade mig om meningen med

livet. Så jag gick vidare till lingvistiken men tröttnade på att folk frågade hur många språk jag pratade. Då började jag med datavetenskap men tröttnade på att folk ville att jag skulle laga deras datorer. Nu satsar jag på datalingvistik. Ingen vet vad det är och då lämnar de mig ifred, säger Shalom Lappin.

Hans arbete har inte bara lockat honom från det ena ämnesområdet till det andra utan också fört honom mellan länder som Kanada, Israel och USA. De senaste åren har Shalom Lappin varit verksam som professor vid King's College i London men från och med hösten 2015 landar han i Göteborg på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori (FLOV).

SHALOM LAPPIN är en av de fyra toppforskare som rekryterats till Göteborgs universitet tack vare anslag från Vetenskapsrådet. Här ska han under en tioårsperiod leda nya Centre for Linguistic Theory and Studies in Probability (CLASP). Centrumet ska samla

både lingvister, datalingvister, logiker, datavetare och filosofer och väntas bli ledande i Europa i sitt fält.

- Det är jättespännande. Det är en seriös satsning och jag har stora förhoppningar kring vad vi kan åstadkomma, säger Shalom Lappin.

Regnet hänger i luften och de gula höstlöven singlar sakta mot marken utanför fönstret till FLOV där GU Journalen träffar honom i slutet av oktober.

- Jag känner mig som hemma, säger han leende och nickar menande mot den blygrå himlen.

MEN DET ÄR inte bara det Londonlika vädret som är bekant. Shalom Lappin rör sig hemtamt i institutionens korridorer. Sedan två år tillbaka har han haft ett nära samarbete med FLOV och kommit hit både som gästföreläsare och för att delta i forskningsprojekt.

- Här finns människor som jag verkligen respekterar och värderar högt både som kol-

»Nu satsar jag på datalingvistik. Ingen vet vad det är så då lämnar de mig ifred.«

SHALOM LAPPIN

”

Shalom Lappin forskar bland annat om hur människor lär sig språk, kunskaper som behövs för att konstruera framtidens datorprogram.

legor och vänner. Det är en miljö som är helt och fullt stöttande och det är en ny erfarenhet för mig. Det känns väldigt progressivt. Jag ser verkligen fram emot att flytta hit min forskning och kunna utveckla den här.

DE SENASTE ÅREN har Shalom Lappin utvecklat banbrytande idéer kring människans språkinlärning och tänkande och pekat på hur människan gradvis lär sig ett språk. Detta är insikter som är viktiga för datavetenskapen och kommer att påverka hur vi konstruerar datorprogram och dialogsystem i framtiden. Idag måste vi vara väldigt exakta när vi kommunicerar med vår smartphone eller vår dator, men i framtiden kanske datorn kan bli mer som en människa och anpassa sig efter den person den talar med.

– På det nya centrumet vill jag ta till vara den starka koppling mellan språkteknologi vid Göteborgs universitet och Chalmers som redan finns. Jag vill också bädda för samarbeten med andra universitet i Sverige och i

resten av världen och dessutom se till att vi får ett bra samarbete med industrin. Det är viktigt att det vi gör kan användas praktiskt.

Shalom Lappin räknar upp en rad tänkbara samarbetspartner i bland andra Ericsson, IBM och Google.

Förutom den stora potential han ser i CLASP är han också mycket förväntansfull inför att bosätta sig i Göteborg.

– Jag är väldigt förtjust i den svenska västkusten. Den påminner mig mycket om Ontario i Kanada där jag kommer ifrån. Jag gillar den avslappnade stämningen, att Göteborg är som en stor småstad och att det går att promenera överallt.

JUST LÅNGA PROMENADER är Shalom Lappins andningspauser. Promenaderna ger honom en chans att rensa tankarna men föder samtidigt också många nya idéer. När han besöker Göteborg den närmaste tiden kommer promenaderna dock att viga åt att hitta ett trevligt område att skaffa bostad i.

– Haga vore trevligt, säger han. Jag och

min fru kommer att ha kvar vår bostad i London men jag ska definitivt ha min bas här.

Nya lägenheten får som sagt gärna ligga centralt men den måste också var rymlig. Paret's fyra barn och fem barnbarn har annonserat att de gärna kommer på besök.

– Det är skönt att det är så nära mellan London och Göteborg. Familjen kommer att flyga mycket fram och tillbaka.

Innan det nya centrumet slår upp portarna på riktigt i september 2015 väntar ett hektiskt halvår för Shalom Lappin. Dels ska han avsluta sina åtaganden vid King's College men också vara med i rekryteringen till CLASP. Ett antal doktorander, postdoktorer och flera seniora tjänster ska tillsättas.

Ser du några svårigheter med det nya centrumet?

– Ja, god forskning innebär alltid svårigheter. Här kan det uppstå såväl administrativa som finansiella problem. Det är som i livet, inget fungerar någonsin som man tänkt sig.

– Men istället för att motarbeta svårigheterna ska man välkomna dem. De hjälper dig att komma vidare. I forskning kan du nästan alltid vara säker på att du har fel. Men hur kan vi korrigera det? Hur kan vi närma oss en bättre förståelse? Forskning är krävande – men i slutändan alltid värt besväret.

TEXT: KARIN FREJRUD

FOTO: JOHAN WINGBORG

SHALOM LAPPIN

ÅLDER: 64 år.

FAMILJ: Frun Elena, fyra vuxna barn och fem barnbarn.

BOR: I London.

INTRESSEN: Umgås med familjen, ta långa promenader och spela gitarr. Har ett bluesband som han gärna skriver låtar till.

NUVARANDE POSITION: Professor i datalingvistik vid King's College i London.

VID GÖTEBORGS UNIVERSITET: Vetenskapsrådet har beslutat att stödja rekryteringen av Shalom Lappin med 109 miljoner kronor samtidigt som Göteborgs universitet bidrar med 55 miljoner kronor. Båda anslagen löper över tio år. Shalom Lappin kommer att vara verksam vid institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori där han ska leda nya Centre for Linguistic Theory and Studies in Probability (CLASP).

Lillemor Nyström har undersökt livet på det skånska godset Krapperup.

Krapperups borg

Hur var det att bo på ett gods i början av 1900-talet med herrskap, tjänstefolk och lantarbetare? Det har Lillemor Nyström undersökt i sin avhandling om Krapperups borg.

HISTORIEN OM GODSET är samtidigt en berättelse om Sveriges moderna utveckling.

Lillemor Nyström arbetar som antikvarie på Krapperups gods i Skåne och har alltså forskat om sin egen arbetsplats, vilket har sina fördelar.

– Jag har inte bara haft omedelbar tillgång till arkivet, utan känner också till alla rum, trappor och korridorer i byggnaden och kan därför lätt föreställa mig hur herrskap och tjänstefolk rört sig. Nackdelen är att jag ibland omedvetet uteslutit saker som varit självklara för mig, vilket handledare och seminariedeltagare då vänligt påpekat.

Den period Lillemor Nyström undersökt är 1881–1995 då en väldig utveckling skedde på godset, liksom i övriga Sverige. Förutom att studera arkivmaterial har hon intervjuat 33 personer, födda mellan 1904 och 1978, som antingen varit anställda eller haft någon relation till människorna på godset.

– **RINNANDE VATTEN** installerades i början av 1900-talet liksom vattenburna element och en modern spis. Elektriskt ljus inomhus medförde att allt färre fotogenlampor måste tändas och införandet av vattenklosetter ledde till att pigorna inte längre behövde tömma toalettthinkar och pottor. Moderniseringen innebar därför en gradvis reducering av tjänstefolket.

Alla var inte så förtjusta i nymodigheterna.

– När exempelvis Nils Gyllenstierna 1902 köpte en bil för 6 500 kronor vägrade förste kusken köra. Istället fick stalldrängen bli chaufför och kom så småningom att ägna mer tid åt att tvätta bilen än åt att utfodra hästarna.

Också jordbruket moderniserades. Statarna, alltså lantarbetare som delvis fick sin lön i natura, beskrivs ofta i historieböcker som eländigt fattiga. Men det är en bild Lillemor Nyström vill nyansera.

– **I STATEN INGICK MJÖL** och fläsk så de svalt åtminstone inte. Även om exempelvis gruvarbetarna i Höganäs hade högre lön är det inte säkert att de hade det så mycket bättre.

Att statarna också var med och utvecklade jordbruksmaskinerna, är ett kanske

»Kvinnorna ansågs för svaga för att sköta de nya maskinerna.«

överraskande resultat av Lillemor Nyströms forskning.

– Verkstadsansvarige Edvin Stedt kom exempelvis på idén att järnsko harvarna, som ofta gick sönder när de körde över

LILLEMOR NYSTRÖM

AKTUELL: Med avhandlingen *I skuggan av en borg. Fest och vardag på Krapperups gods 1881–1995*, institutionen för kulturvetenskaper.

ÅLDER: 69 år.

BOR: Strandboden, Skåne.

FAMILJ: Maken Peter, dottern Viktoria med familj.

stenar i jorden. Den så kallade kultivatorn testades så småningom av Statens maskinprovningar och kom sedan att serietillverkas.

Traktorer och skördetröskor ersatte så småningom hästar som varit dragdjur. Redan på 1950-talet kunde sex man utföra ett arbete som i början av seklet krävt cirka femtio lantarbetare.

– **KVINNORNA**, som i andra sammanhang slitit hårt på gården, ansågs för svaga för att sköta de nya maskinerna. Mjölknings, som varit en typisk kvinnoyssla, togs därför över av männen när mjölkmaskinen kom på 1940-talet. Det skulle dröja trettio år innan maskiner blev något som också kvinnor ansågs kunna sköta.

Moderniseringen innebar också mindre kontakter mellan människor på olika nivåer.

– I början av seklet kom exempelvis arrendatorerna till godset för att betala sitt arrende och arbetarna fick sin lön ur förvaltarens hand. På 1960-talet började man använda postgiro istället, vilket var bra på många sätt, men den personliga kontakten försvann.

Lillemor Nyström började forska redan 1996 men gjorde av olika skäl uppehåll under nästan sju år innan hon satte igång igen 2009.

– Men nu hoppas jag få möjlighet att skriva ännu en bok, denna gång om arrendatorerna på Krapperup.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Bamse - inte bara världens starkaste björn

Simon Larsson, doktorand i socialantropologi, har studerat seriemagasinet Bamse ur ett statsteoretiskt perspektiv.

- Här finns likheter med det svenska folkhemmet, säger han.

DET VAR NÄR Simon läste serietidningen Bamse för sin son som han började ifrågasätta vad den egentligen handlar om.

- Jag tyckte den var överdrivet moraliserande, paternalistisk och stel i formen. Figurerna, liksom berättelserna och samhällena de lever i är förenklingar för att passa ett pedagogiskt syfte. Här finns ingen realism med konsekvenser av politiska beslut och sociala följder av teknologiska och teknokratiska lösningar som det ju finns i verkligheten.

Studien är gjord utifrån ett hundrataltidningar, från då serien först kom ut i tidningsform 1973, fram till idag. Simon har tittat på övergripande drag som finns kvar över tid och har koncentrerat sig på de tre huvudkaraktärerna Bamse, Skalman och Lille Skutt. Höga Bergen, där Bamse och hans vänner bor, symboliserar till viss del ett mindre samhälle i välfärdsstaten Sverige och vännerna upprätthåller funktioner som finns i vårt samhälle.

- BAMSE HAR EN socialt hjälpande funktion och står för stabila värderingar och är en inkarnation av godhet. Han är både lagstiftande och verkställande på samma gång, säger Simon och ger exempel på när Fru Räv tjuvat och Bamse tar fast henne på bar gärning men på grund av omständigheterna får hon gå fri. Skalman visar att det finns en lösning på alla problem. Han motsvarar tillsättning av utredningar med expertkompetens för att granska ett problem och hitta dess lösning. Lille Skutt, den rädde och ängslige, står för och påminner oss om att det finns ett hot mot samhället som Bamse, världens starkaste björn kan skydda emot. Vännerna värnar samhället, agerar militär, mot externa hot och upprätthåller ordningen internt.

DET FINNS EN FÖRDEL med att funktionerna är representerade i olika kroppar och inte i en.

- De blir på så sätt skilda delar av statens kropp. Lille skutt är den rädde och utsatte med hämndbegär medan Bamse tonar ner. Hade de varit en kropp skulle inte berättelserna fungera etiskt.

Men Bamseprojektet har ingen direkt koppling till avhandlingsarbetet, där Simon studerar svensk protestantisk mission i nedre Kongo, (idag Demokratiska republiken Kongo), från 1881 till 1920-talet. Men vissa samband finns ändå.

- Jag studerar ett svenskt material i en kolonial kontext. Liksom Bamse försöker

Simon Larsson har studerat Bamse utifrån ett folkhemsperspektiv.

missionärerna göra gott, men det var varken välkommet eller enkelt. I Bamsevärlden sker förändringar däremot i samförstånd.

Bamse och hans vänner ger sig ofta ut på resor vilket får spegla den koloniala delen av studien. I numret *Handsken är kastad, på riddarnas tid* från 2008 reser Bamse i tiden och gör upp med en feodalherre, och inte heller här tar berättelsen hänsyn till de politiska konsekvenser externa interventioner har i det politiska livet.

- Berättelser som dessa kan inte rakt av jämföras med Sverige, då vår nation inte har några erfarenheter som kolonialmakt eller avkolonialisering. Men Sverige uppvisar ändå tendenser som liknar Bamsevärlden i dess oskuldsfullhet.

TEXT: HELENA SVENSSON

FOTO: JOHAN WINGBORG

▶ Läs artikeln *Bamse and the Legitimacy of the State*. <http://gup.ub.gu.se/records/fulltext/199511/199511.pdf>.

En annan bild av Göteborg

Boken om Popp och hans mamma Alice. Sjuttio års kamp för värdighet i utkanten av Göteborg och Sverige är en skildring av resandefolkets utsatt-het och maktunderläge i Sverige.

- DET ÄR VIKTIGT att berättelser som denna skrivs ner och vi forskare kan vara till hjälp i det arbetet, menar universitetslektor Magnus Berg.

Delvis har boken sin bakgrund i när Magnus började som museolog på institutionen för globala studier 2010. Han skrev då om de fasta utställningarna på Göteborgs stadsmuseum i *Här och där* på Stadsmuseet: grubblande guide till ett utställt Göteborg.

- Jag gjorde iakttagelsen att bilden av Göteborg var väldigt positiv och solig. Det var den populära, officiella berättelsen av stadens historia som kom fram och för mig blev det självklart att vilja problematisera och peka på det som inte varit bra.

Det resulterade i boken *Ett ömmande hjärta. Vidkärrs barnhem i Göteborg 1935-1976* och därefter. I samband med den träffade han Jan Popp.

- Han har en stor berättartalang och mig veterligen är det första gången som en resande talar så öppet, då deras kultur nästan alltid byggt på att vara mer eller mindre hemlig. Hans livsöde kunde jag som etnolog inte gå förbi, dessutom finns det skriftliga belägg för det han säger.

Magnus har arbetat tillsammans med Popp på den aktuella boken i ungefär ett år.

- En hel del arkivarbete var redan klart då jag kom in i bilden. Mitt arbete blev att sortera uppgifterna. Jag gjorde även en del släkt- och historieforskning och läste mantalslängder för att se vilka grannar till Alice och Popp som var resande. Dessutom en hel del intervjumaterial med Popp och aktuella personer i berättelsen.

Magnus och Popp har besökt några av miljöerna i Göteborg som nämns i boken som Kronängsskolan och Frölundaborgs barnpsykiatriska klinik.

- Då hans släkt är från Värmland åkte vi även dit. De flesta byggnader var kvar och bland ruinerna fann vi Popptorp, som slakten fått sitt efternamn ifrån.

Arbetet med boken har varit varierat, berättar Magnus Berg.

- Utmaningen bestod i att begränsa sig och inte vara för akademisk utan göra allt begripligt. Det gällde att sätta in Popp i rätt kontext och få fram hans röst. Processen med texten om pedofilin Popp utsattes för i fosterhemmet var påfrestande, inte bara för själen, det gällde att inte göra den för spektakulär men inte heller förminska händelserna.

- Det är inte meningen att någon ska ta skada av boken därför har anonymisering gjorts, men de rör aldrig det Popp berättat om sig själv.

Boksläpp blir i mitten av december på Göteborgs stadsmuseum.

TEXT & FOTO: HELENA SVENSSON

Av seniorer för seniorer

Det är mottot för Senioruniversitetet, den tredje ålderns universitet. Göteborgsverksamheten fyller nu 30 år och vill gärna locka fler deltagare och cirkelledare.

SENIORUNIVERSITETET finns på ett tjugotal universitets- och högskoleorter i Sverige och har över 20 000 medlemmar. Göteborgsdelen, GSU, är med sina 1 650 medlemmar ett av landets största folkbildningscentrum.

– Kurserna handlar om allt från filosofi, religion och historia till konst, foto och musik, förklarar ordförande Anders Roxenholt. Cirka 40 procent är språkkurser i bland annat engelska, tyska, franska och spanska. En av de kurser som gått längst är en latinkurs som nu går sin 12:e termin. De eleverna har hunnit mycket längre än man gör när man studerar latin på universi-

Rogelio Dávila Medina ger en lektion i spanska.

tetet. Många lärare och elever kommer från Göteborgs universitet och de äldsta är runt 75 år.

Förutom kurser arrangerar GSU också stadsrundturer, studiebesök,

filmklubb samt resor som exempelvis operabesök i Oslo.

I måndagsföredragen på Folkets Hus, som brukar locka cirka 200 deltagare, medverkar i höst bland andra statsvetaren Henrik Ekengren Oscarsson, cancerforskaren Martin Bergö, marinbiologen Angela Wulff samt astronomen Marie Rådbo. En

särskild föreläsningsserie handlar om Göteborgs arkitekturhistoria.

Iah Hansén, universitetslektor i franska, är en av de GU-lärare som undervisar på GSU.

– Mina elever består till stor del av falska nybörjare, det vill säga, de har läst franska för många år sedan och vill nu fräscha upp sina kunskaper. Någon större skillnad mellan seniora elever och studenterna på universitetet kan jag inte se, förutom att seniorerna ofta kan sin grammatik och nickar igenkännande när jag går igenom ett nytt moment. Min grupp består av cirka 20 deltagare och efter kursen är det dags att fika.

30-årsjubileet firades den 29 oktober med en tillställning på Bio Roy där Thomas Martinsson, kulturnämndens ordförande, invigningstalade.

EVA LUNDRÉN

Skriv till GU Journalens insändarsida: [gu-journalen@gu.se!](mailto:gu-journalen@gu.se)

DEN TYSTA REVOLUTIONEN 2

Om New Public Management och den svenska välfärden

Fackförbundet ST inbjuder all personal och studenter till del två i sin föreläsningsserie om "New Public Management". Även icke ST-medlemmar och allmänheten är hjärtligt välkomna.

KVÄLLENS TALARE:

Kristina Mattsson, författare, journalist och föreläsare som bland annat skrivit reportageboken *Välfärdsfabriken*. Boken beskriver hur den ökande kontrollen och toppstyrningen i många välfärdsyrken är på väg att radera viktiga och omätbara värden så som tillit, yrkesstolthet och arbetsglädje – det som kvaliteten i välfärdstjänsterna bygger på.

Gertrud Larsson, dramatiker, regissör, radiomakare och komiker i duon Åsa&Gertrud. Hon har i flera pjäser lyft fram statstjänstemannarollen, nu senast i föreställningen *Den flygande handläggaren*, som handlar om Försäkringskassan. Hon har även mottagit Fackförbundet ST:s Arbetslivspris 2012 för detta arbete.

Kvällen avslutas med ett panelsamtal med Jens Stilhoff Sörensen m.fl. Moderator: Stefan Schedin.

Tid: 28 januari kl. 17.00 (fika från 16.30)
Plats: Volvosalen, Handelshögskolan, Vasagatan 1
Anmälan: solveig.persson@sprak.gu.se
Info: www.st.org/gu

Fria ord

Vi är alla Ayotzinapa!

DET SOM HAR HÄNT i Ayotzinapa i Mexiko är inte särskilt nytt. Massmord för att skrämja den försvarslösa majoriteten är en praktik som vi känner alltför väl från vår nära historia.

Men något nytt är den oerhörda responsen från folket. Mobiliseringen mot uppgivenheten som denna typ av massförsvinnande väcker, tvingar oss att höja våra röster emot alla försök att kväva de mänskliga rättigheterna.

De ännu försvunna studenterna kämpade för ett högkvalitativt offentligt utbildningssystem, tillgängligt för alla. De var lärarstudenter från landsbygden, vars uppgift är oumbärlig för att de urfolks- och bondesamhällen som sedan kolonialtiden lider av fattigdom, terror och diskriminering ska ha makt över sina egna liv. Även om deras rop på förändringar blev tillfälligt nedtystade, är det vår tur att härifrån låta deras mod eka. Inte minst därför att här, där vi faktiskt har offentliga universitet, kommer dessa i regel inte de mest diskriminerade till gagn: vi är alla Ayotzinapa.

I DAGENS EUROPA möter vi liknande uppmaningar till att exkludera och stigmatisera hela grupper, uppmaningar som utgör en ram där man inte sanktionerar mot och normaliserar övertramp från både institutioner och befolkningen mot migranter från det globala Syd. Framväxten av

nationalistiska partier tvingar oss att inte tappa det globala perspektivet för att koppla samman det förflutna med nuet och på det sättet svara på historiens rop.

Vi vill härmed visa vår bestämda solidaritet mot metoder som massutrotning, straffrihet och ligkiltighet för det mänskliga livet. Därför stödjer vi kraven från studenternas släkt och vänner i Ayotzinapa för snabba, seriösa och effektiva svar från de mexikanska myndigheterna och den mexikanska staten.

VI FÖRENAR OSS genom detta brev med andra akademiska gemenskaper och de sociala rörelserna i Mexiko, Latinamerika och andra delar av världen som kämpar för att de 43 studenterna ska komma hem, återgå till sina studier och återfå sin demokratiska rätt att protestera. Som akademisk gemenskap från Göteborg, Sverige, kräver vi rättvisa för de försvunna studenterna och för deras släkt och vänner. De berövades levande, och levande vill vi återse dem!

JUAN VELASQUEZ, ANDREA CASTRO, ADRIAN GROGLOPO, ADRIANA MUÑOZ, MARÍA CLARA MEDINA, EDMÉ DOMÍNGUEZ, JULIA WILLÉN, LINDA FLORES OHLSON, ÁLVARO FORESTI, ANNA FORNÉ LETICIA GÓMEZ, GABRIELA MERCADO, FREDRIK OLSSON, THERESE SVENSSON, ALEJANDRO URRUTIA, EDUARDO JIMÉNEZ TORNATORE, CAROLA BETZOLD, DAN ROSENGREN, PATRICIA LORENZONI, MAJ-LIS FOLLÉR, MARIA EUGENIA GONZALEZ, THERESE SVENSSON, CECILIA VERDINELLI, ANNA SVENSSON, JOHAN WEDEL, STEFAN PERMANTO, ÓSCAR GARCÍA

Våga misslyckas för att lyckas

– Kreativitetens nyckel är kunskap, säger Georg Kuhn som forskar om varför det är bra för hjärnan med motion.

Vad är kreativitet för dig?

– Den personliga kreativiteten gör att du är lycklig och nöjd med det du skapat även om det inte är något nytt. Men om det är för samhället måste du bygga på vad som har gjorts tidigare. Inom forskningen handlar det om att bygga på det som redan är känt för att komma på bra idéer för nya experiment och projekt. Det innefattar att utveckla nya metoder eller förändra de som redan finns. Inom mitt forskningsfält är det kreativt att utveckla metoder för att undersöka vad som produceras av muskelceller som tar sig in i hjärnan och förändrar dess funktion. Vet vi vilka molekyler vi ska aktivera, kan vi skapa nya terapier som stimulerar samma mekanismer och hjälpa människor som har begränsad möjlighet till motion att återhämta sig eller bli friska.

Behövs kreativitet i forskningen?

– Den är helt grundläggande. I formaliserad forskning kontrolleras varje möjlighet medan kreativitet kan ta genvägar. För att inte återupptäcka hjulet måste den dock alltid baseras på en stor kunskapsmängd.

Kan kreativitet läras ut och förändras?

– Jag tror att alla är kreativa men måste få möjlighet att upptäcka att de är det. Sommarskolan *Route 28* för doktorander och postdoktorander är ett exempel. Idén kommer från en grupp forskare, där jag ingår. Det är ett sätt att komma ifrån tråkiga seminarier där avståndet är stort mellan föreläsare och studenter i stora föreläsningssalar där bara ett fåtal studenter ställer frågor. På sommarskolan tar vi in de bästa forskarna som föreläser om neuroplasticitet och stamcellsforskning under en vecka i avskild miljö i Sydtykland. Studenterna får ett forskningsproblem att lösa eller presentera ett nytt användningssätt för en metod. De har tillgång till artiklar, information och kan testa sina idéer på föreläsarna som finns med hela veckan. Alla är oerhört entusiastiska. Resultaten pre-

senteras på kreativa sätt bland annat genom agerande. Vi har konstaterat att de efteråt ser att det berikar forskningen genom att de kommer bort från det vardagliga och problemen i hemmalabbet.

Hur viktigt är miljön?

– Jag tror den psykiska miljön att tillåta kreativitet är viktigare än den fysiska. Gruppledaren har ansvaret att skapa denna atmosfär och ge möjligheterna i en icke-hierarkisk miljö.

Hur viktigt är det att våga misslyckas?

– Det är väldigt viktigt och nödvändigt. Misslyckanden sätter igång processer som får dig att ställa frågor som varför gör jag detta? Varför gick det fel här, vad behöver jag förbättra och vilka steg ska jag ta härnäst? När du misslyckas får du erfarenhet som du kan använda i andra sammanhang. Det är en kreativ process i sig att komma över sina tillkortakommanden. På universitet är vi under ekonomisk press. Därför har jag inte råd att låta studenterna misslyckas hur många gånger som helst, det gäller att hitta en balans med mindre riskfyllda och ibland mindre kreativa projekt. För en student med osäker finansiering försvåras förutsättningarna att vara kreativ då tankar kring eventuellt fördröjda publikationer och uteblivna bidrag smyger sig på.

»Ja, jag tror att alla är kreativa men måste få möjlighet att upptäcka att de är det.«

GEORG KUHN

Kan forskare se vilken del av hjärnan som är aktiv när vi är kreativa?

– Inom forskningen studeras vilken del av hjärnan som är mest aktiverad, får mest syre, vid ett visst tillfälle. Studier har gjorts med musiker som spelar efter noter och jazzmusiker som är vana att improvisera. De visar att hjärnans prefrontal cortex, den del av hjärnbarken i pannlobens nederdel där impulsivt beteende styrs, var mindre aktiv under improvisationen och mer för den som musicerade efter noter. Varför eller hur hjärnan gör så vet vi inte.

När känner du dig kreativ?

– När jag är med min forskningsgrupp och vi frågar oss hur vi kan lösa ett problem. Eller när jag inte är under för stor press, när jag får respons från mina studenter och när mina studenter är kreativa. Jag känner mig kreativ, får idéer och bearbetar dagliga problem när jag cyklar och springer.

**TEXT: HELENA SVENSSON
FOTO: ELIN LINDSTRÖM
CLAESSON**

”

FAKTA

Georg Kuhn är professor i neurovetenskap och fysiologi vid sektionen för klinisk neurovetenskap och rehabilitering, som är en del av institutionen för neurovetenskap och fysiologi vid Sahlgrenska akademien. Han har nyligen fått 18,6 miljoner kronor av Vetenskapsrådet som går till projektet: *Barns utveckling: samspelet mellan lärande, utveckling och hjärna i pedagogisk praktik.*

NYA ANSTÄLLNINGAR

KARL-AXEL BOMAN har anställts som senior professor i film från 1 januari–30 juni 2015.

GÖRAN BRANTE är ny docent i pedagogik vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession. Hans forskning fokuserar på lärare, lärarutbildning och relationer mellan lärare och elever.

SILWA CLAESSION har anställts som senior professor i pedagogik till och med 30 juni 2015.

CARL DAHLSTRÖM har befordrats till professor vid statsvetenskapliga institutionen. Han är verksam vid The Quality of Government Institute (QoG-institutet). Hans forskning är i huvudsak inriktad på förvaltnings- och välfärdspolitik men han har också publicerat en bok om svensk invandarpolitik och flera bokkapitel och artiklar om invandarpolitik och invandringskritiska partier.

INGRID ELAM, som är dekan vid Konstnärliga fakulteten, har befordrats till professor i litterär gestaltning.

PETER FISCHER är senior professor i cypriskt arkeologi från 1 december 2014 till 30 november 2015.

CHRISTOPHE HILLION är ny gästprofessor i Europarätt.

ADRIAN HYDE-PRICE har befordrats till professor i statsvetenskap. Han är verksam som forskare och lärare vid statsvetenskapliga institutionen och vid Centrum för Europaforskning (CEGU).

PER -ANDERS JANSSON är ny professor i transnationell medicinsk forskning.

MARGARETA JERNÅS, docent och forskare, är ny lektor i biomedicinsk laboratorievetenskap/klinisk kemi på institutionen för biomedicin.

SONIA LAGERWALL är ny docent i franska. Hon är verksam som forskare i fransk litteratur vid institutionen för språk och litteraturer.

LISBETH LARSSON har anställts som senior professor i litteraturvetenskap från 1 januari–31 december 2015.

ULF LERNER har anställts som senior professor i experimentell osteoporosforskning till och med 11 november 2015.

JONAS LINDERÖTH har befordrats till professor i pedagogik vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Han forskar om lärande, perception och

kognition när människor spelar spel.

LENNART PALM är senior professor i historia från 1 januari–31 december 2015.

HANS RYSTEDT har befordrats till professor i pedagogik vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Hans forskning är till stor del inriktad mot hur arbetsvillkor och kraven på kunskaper förändras när nya digitala teknologier introduceras i arbetslivet.

MARTIN SJÖSTEDT är ny docent i statsvetenskap och verksam som lärare och forskare vid statsvetenskapliga institutionen och vid The Quality of Government Institute (QoG-institutet).

LEIF STRÖMWALL har befordrats till professor i psykologi.

TURGUT TATLISUMAK är ny professor i neurologi och överläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

INGA TIDEFORS har befordrats till professor i psykologi med inriktning mot sexologi.

KERSTIN ALBERTSSON WIKLAND har anställts som senior professor i fysiologi, endokrinologi, under ett år.

UTMÄRKELSER

JACOB THOMAS, forskare vid institutionen för kulturvård, har vunnit guldmedalj på världsutställningen Bryssel Innova 2014, för uppfinningar, forskning och ny teknik. Han får guldmedaljen för forskning som han tidigare genomfört vid Jagellonska universitetet i Polen. Forskningen har varit fokuserad på utveckling av multifunktionella förpackningsmaterial i hybridnanokomposit.

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) har beviljat forskningsanslag på drygt tio miljoner kronor till forskning inom humaniora vid Göteborgs universitet. Tre projekt vid Humanistiska fakulteten har fått pengar.

PERNILLA MYRNE, institutionen för språk och litteraturer, får 2 066 000 kronor till projektet *Kärlek, kropp och begär – frågeställningar kring erotisk kärlek och kvinnors sexualitet i medeltida arabisk-islamisk litteratur*.

JOHAN LING, institutionen för historiska studier, får 6 400 000 kronor till projektet *Skandinavien roll i de europeiska kopparnätverken under bronsåldern*.

OLE CHRISTIAN ASLAKSEN, institutionen för historiska studier, får 2 005 000 kronor till projektet *Estetik och mobilitet på bronsålderns Balkan*.

AXEL WENBLAD har promoverats till hedersdoktor vid Naturvetenskapliga fakulteten. Han har utnämnts för sin medverkan till utveckling och förnyelse inom fakulteten.

STEFAN HOHMANN, som är professor i molekylärbiologi, får ta emot den prestigefulla utmärkelsen Fellow, som delas ut av The American Association for the Advancement of Science (AAAS). Han är en av 401 forskare som får utmärkelsen för sina vetenskapligt framstående insatser.

MAGNUS HAGLUND, som är kulturvårdare, har vunnit DIK:s årliga stipendium för sin kandidatuppsats om hur man arbetar med värdering av modern byggnation och hur man avgör vad som ska värderas.

BÖRJE HARALDSSON, professor i njurmedicin, har rekryterats som Executive Director vid världens största läkemedelsbolag, Novartis i Basel. Under det närmaste året

kommer han att vara 80 procent tjänstledig från universitetet, resterande tid fortsätter han med forskning och handledning i Göteborg. Vid Novartis ska Börje Haraldsson leda utvecklingen av nya läkemedel inom njurmedicin och transplantation.

PETER CARLSSON vid institutionen för biologi och molekylärbiologi får 4 miljoner till forskningsprojektet *Forkhead-proteiner och reglering av blodkärlsdiversitet*. Det står klart efter Vetenskapsrådets bidrag i årets stora utlysning inom medicin och hälsa.

RAVIKANT PATHAK, institutionen för kemi och molekylärbiologi, fick det största anslaget i Vetenskapsrådets stora utlysning inom utvecklingsforskning, 2,7 miljoner kronor. Det går till hans projekt: *Black carbon and tropospheric ozone in rural India: Implications for health, agriculture and sustainable development in a changing climate*.

MARTIN HASSELÖV, institutionen för kemi och molekylärbiologi, har beviljats närmare 7,2 miljoner kronor till projektet: *Microplastics in marine waters: Sources, pathways, fate and indicator species*. Totalt fick Naturvetenskapliga fakulteten 32 miljoner kronor av Formas forskarråd.

ANDERS BLOMBERG och **ROGER BUTLIN**, forskare vid Naturvetenskapliga fakulteten, har beviljats finansiering för två projekt från Science for Life Laboratory (SciLifeLab).

Fem unga forskare vid Sahlgrenska akademien tilldelas postdok-stipendier från Hjärnfonden. Stipendiet, som är på 280 000 kronor vardera, ger dem möjlighet att forska inom neuroområdet på heltid.

CAROLINE HANSSON, avdelningen för molekylär och klinisk medicin. Område: Bipolär sjukdom.

CAROLINE WASS, sektionen för farmakologi. Område: Beroende.

HENRIK SETH, forskare inom sektionen för neurofysiologi. Område: Schizofreni.

MARGIT ALT MURPHY, forskare vid sektionen för klinisk neurovetenskap och rehabilitering. Område: Stroke.

MARIA BJERKE, sektionen för psykiatri och neurokemi. Område: Alzheimers sjukdom.

TIPS OM KOMMANDE KONFERENSER

NERA 2015 – "Marketisation and Differentiation in Education", the 43rd Annual Congress of the Nordic Educational Research Association, 4-6 mars, Pedagogen. <http://ips.gu.se/english/nera2015/>.

Endagskonferens på temat: *Man ser inte gruppen för alla barn – individer, grupper och kommunikativa möten i förskolan*. Pedagoger 10 mars. <http://www.ipkl.gu.se/samverkan/konferenser/man-ser-inte-gruppen/>.

Hallå där...

Agnes Wold,
professor i klinisk
bakteriologi.

Den 18 november var du på middag på slottet.

– Ja, jag blev bjuden på kungamiddag tillsammans med min man. Vi var två personer som representerade forskning och vetenskap, den andre var Martin Högbom, biokemist vid Stockholms universitet och ordförande i Sveriges unga akademi. Vi hade en trevlig diskussion, bland annat visade det sig att Martin Högboms farfars far, geologen Arvid Högbom, för hundra år sedan arbetat tillsammans med min morfar, Svante Arrhenius, som utvecklade teorin om växthuseffekten.

Hur var det?

– Först minglade vi och drack champagne. Prick halv åtta kom kungafamiljen in och hälsade på alla gäster. Där fanns bland andra statsminister Stefan Löfven, utbildningsminister Gustav Fridolin och infrastrukturminister Anna Johansson. Också riksdagens talman var där, liksom Palestinas nyutnämnde ambassadör samt flera diplomater.

Vilka var dina bordsgrannar?

– Domprosten i Strängnäs, Johan Dalman, som var mycket trevlig, samt kungens förste livmedikus, Jan Östergren. Han är alltid med som stöd för kungafamiljen, bland annat på statsbesök för att ta hand om andra gäster.

Fick du prata med kungen?

– Ja, under minglet efter middagen kom en herre fram och

FOTO: PATRIK C ÖSTERBERG

sade att kungen ville prata med mig. Så jag fick tio minuter med honom då jag bland annat drog min käpphäst, att det inte finns några pälsdjursallergier, att man exempelvis kan vara allergisk mot katt utan att vara det mot hund.

– Sedan pratade vi om att allt fler hundar blir allergiska, även raser som tidigare varit motståndskraftiga. Jag berättade om en undersökning som SLU gjort tillsammans med försäkringsbolaget Agria som visar att det är betydligt mindre vanligt att tikaner får äta matrester, istället för bara torrfoder, får ungar med allergi. Mycket intressant, tycker jag.

Varför blev du inbjuden egentligen?

– Årets ibjudan hänger samman med en enskild prestation under 2014, i mitt fall var det medverkan i radioprogrammet Sommar. Det här är ingenting jag är van vid – klänningen fick jag till exempel låna, men jag tyckte den passade väldigt bra. Middagen innehöll inga tal, som tur var, stämningen var hög och det var väldigt trevligt. En stund efter elva gick kungafamiljen och då var festen över.

EVA LUNDGREN

Vad brukar du drömma om?

David Storek
Innovationsrådgivare på Forsknings- och innovationskontoret

– **OFTA KOMMER JAG** inte ihåg mina drömmar men ibland får jag jackpot och klardrömmar. Jag är då medveten om att jag drömmer inne i drömmen och kan medvetet styra mina handlingar. Det finurliga är att jag kan bli en superhjälte och flyga runt eller välja min omgivning själv. I min senaste klardröm lyckades jag se mig själv i en spegel, vilket aldrig tidigare hänt. Vad såg jag? Ett helt okänt ansikte ... och jag har ingen aning om vad detta kan betyda.

Staffan Larsson
Professor i data-lingvistik på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

– **JAG DRÖMMER IBLAND** att jag skriver en otroligt bra låt, jag lyssnar på den och det låter fantastiskt. Den är medryckande och catchy och arrangemanget är spektakulärt och nyskapande. Det händer också någon gång att jag vaknar mitt i drömmen och kommer ihåg låten. Den visar sig förstås undantagslöst vara ytterst medioker och ganska trist.

Helena Siesjö
Bibliotekschef på ekonomiska-, pedagogiska och samhällsvetenskapliga biblioteken

– **JAG DRÖMMER OM** en dag när medierna slutar underblåsa folks rädslor för att sälja lösnummer och istället drivs av en äkta önskan om att informera och granska. Att våra medier tar ansvar för att stödja och utveckla demokratin. "Only when we are no longer afraid do we begin to live" (Dorothy Thompson, 1893-1961).

Petra Brembeck
Doktorand vid avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition

– **JUST NU DRÖMMER** jag om en lugn jul med god mat, massa snö och inte alltför höga julklappsberg till barnen. I brist på snö vore två veckor i Thailand inte heller helt fel.

Linda Sternö
Lärare och kursansvarig på film, Akademin Valand

– **MIN DRÖM ÄR** att kameran etableras som ett verktyg för lärande i skolan och att bilden och kameran tas på samma allvar som texten, läsandet och skrivandet i hela utbildningsväsendet.

**Göteborgs
SeniorUniversitet**

**Göteborgs SeniorUniversitet (GSU)
söker cirkelledare inför hösten 2015**

Språk, historia, livsåskådning, musik, ryska klassiker mm är delar av det kursutbud vi bjuder på. Vi har centrala fina lokaler (fd Filip Holmqvist) och alla kurser sker på dagtid.

För ytterligare information kontakta anders.roxenholt@folkuniversitetet.se
Gå gärna in på vår hemsida <http://www.folkuniversitetet.se> länk skolor

MER GRÖNT PÅ LUNCHEN

Sugen på vegetariskt? Under hösten har restaurang Lyktan och Lundbergs café deltagit i Meatfree Oneday Initiative, och även Eurest-restaurangerna har hakat på.

Det är studenterna på Sahlgrenska akademien som drivit frågan, både för hälsans och miljöns skull.

RESTAURANG LYKTAN har som vanligt fyra rätter på menyn. Men idag är det onsdag, vilket innebär att alla alternativ är vegetariska.

– Tidigare hade vi helvegetariskt en gång i månaden. Att istället ha det en gång i veckan innebär förstås en utmaning, men det är roligt också, förklarar kökschef Johan Ehrnberg.

En utvärdering kommer så småningom men någon större förändring av antalet gäster har Johan Ehrnberg inte märkt, utom möjligen att det kommer fler studenter på onsdagar.

– Vi hade nyligen en konferens med 360 gäster som alla åt vegetariskt, så även den verksamheten påverkas. Jobbar man på Göteborgs universitet och kan vara med och påverka så tycker jag att man ska göra det.

Under den köttfria dagen finns också information på borden som studenterna hjälpt till med. Visste du exempelvis att den totala konsumtionen av kött åren 1990–2005 har ökat med mer än 50 procent?

Initiativet kommer från studentföreningen Sahlgrenska Academy Students for Sustainability och stöds både av rektor Pam Fredman och miljöchef Eddi Omrcen.

– Vi har inspirerats av den amerikanska kampanjen Meat Free Oneday, förklarar studenten Anna Adolfsson. GU är första universitet i Sverige med köttfria dagar, men ute i världen är cirka 160 lärosäten med. Jag tycker att det är modigt av restaurangerna att våga satsa så här, det är ju deras levebröd det handlar om.

TEXT: EVA LUNGGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

– Jag äter fisk men inte rött kött, och tycker att det här initiativet är väldigt bra! Vi måste ta mer ansvar för hur vi lever.

KATARINA RICHENBERG
institutchef för neurovetenskap
och fysiologi

– Jag brukar äta fisk men gillar vegetariskt också. Jättebra att restaurangerna verkar för en bättre miljö!

BADREDDINE BERERHI
masterstudent i ekologi

FAKTA

Restaurang Lyktan serverar vegetariskt på onsdagar och Lundbergs café på fredagar. Eurest-restaurangerna har också prövat idén och kommer att göra en utvärdering om de ska fortsätta.

Stekta majsplättar med majssalsa

1 dl majs
0,5 dl hackad blandad paprika
4 ägg
4 dl kokosmjölk
2 dl vetemjöl
2 dl polentamjöl
salt och peppar
Vispa ihop ägg, mjöl och polenta, späd med kokosmjölk, tillsätt paprika och majs. Stek i smör eller olja.
Salsa: Blanda tomatkross med majs, olivolja, hackad rödlök, koriander, citron, salt och peppar.
Servera med salladsblad samt fetaost.